

Донецька обласна державна адміністрація
Департамент освіти і науки
Донецький обласний палац дитячої та юнацької творчості

ЗАКODOBANA BИЧНІСТЬ B УКPAЇНСЬКИХ OPHAMETAХ

(за матеріалами роботи творчої групи «Територія творчості»
відділу образотворчого мистецтва
та декоративно-прикладної творчості)

Слов'янськ – 2020

Донецька обласна державна адміністрація
Департамент освіти і науки України
Донецький обласний палац дитячої та юнацької творчості

ЗАКОДОВАНА ВІЧНІСТЬ

В УКРАЇНСЬКИХ ОРНАМЕНТАХ

(за матеріалами роботи творчої групи «Територія творчості»
відділу образотворчого мистецтва та декоративно-прикладної творчості)

Слов'янськ – 2020

Друкується за ухвалою науково-методичної ради
Донецького обласного палацу дитячої та юнацької творчості
(протокол № 3 від 13.05.2020 р.)

Укладач:

Куракова Т.В., завідувач відділу образотворчого мистецтва та декоративно-прикладної творчості Донецького обласного палацу дитячої та юнацької творчості

Закодована вічність в українських орнаментах: методична збірка /
Уклад. Т.В. Куракова. Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2020. 96 с.

У методичній збірці зібрані матеріали, які є результатом теоретичних і практичних наробок педагогів творчої групи «Територія творчості» відділу образотворчого мистецтва та декоративно-прикладної творчості Донецького обласного палацу дитячої та юнацької творчості.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	5
1.1. Вишивка як різновид народної творості.....	5
1.2. З глибини століть.....	7
1.3. Види українського народного орнаменту.....	10
1.4. Символіка українських орнаментів.....	13
1.5. Колір – потужна енергетика орнаменту.....	15
1.6. Традиції візерунків за регіонами України.....	19
1.7. Українські жіночі прикраси: трансформація з глибини століть до сьогодення.....	22
2. ПРАКТИЧНІ НАРОБКИ КЕРІВНИКІВ ГУРТКІВ – ЧЛЕНІВ ТВОРЧОЇ ГРУПИ «ТЕРИТОРІЯ ТВОРЧОСТІ».....	27
Ляшова О.С. ВИГОТОВЛЕННЯ ОБІДКА З ЕЛЕМЕНТАМИ НАЦІОНАЛЬНИХ СИМВОЛІВ	27
Бурдюжан А.Е. ВИГОТОВЛЕННЯ БРЕЛОКА ЗІ ШКІРИ З УКРАЇНСЬКИМ ОРНАМЕНТОМ – ВОСЬМИПРОМЕНЕВА ЗІРКА.....	33
Плющій Н.В. ПІДВІСКИ – ПОПУЛЯРНІ ЕЛЕМЕНТИ БІСЕРНИХ ВИРОБІВ.ВИГОТОВЛЕННЯ ПІДВІСОК – ОБЕРЕГІВ.....	43
Селиверстова Г.В. ВИГОТОВЛЕННЯ КАБЛУЧКИ З ЕЛЕМЕНТАМИ УКРАЇНСЬКОГО ОРНАМЕНТУ У ТЕХНІЦІ ВИШИВКА ХРЕСТОМ.....	54
Коваленко В.Л. СТВОРЕННЯ ЖІНОЧИХ ПРИКРАС - СЕРЕЖОК З ЕЛЕМЕНТОМ УКРАЇНСЬКОЇ ВИШИВКИ	59
Лінник Л.Б. ВИГОТОВЛЕННЯ БРАСЛЕТУ. РОМБІЧНІ ЕЛЕМЕНТИ В УКРАЇНСЬКОМУ ОРНАМЕНТІ.....	65
Савіна Н.Ю. ВИШИВКА ЗНАКА ЗОДІАКУ У ВИГЛЯДІ ОРНАМЕНТУ.....	74
Коваленко В.Л. УКРАЇНСЬКА ВИШИВАНКА – ДИВО, У НІЙ НАРОДУ КОД, ЙОГО ДУША.....	81
Савіна Н.Ю. УКРАЇНСЬКА ВИШИВКА І СУЧАСНІСТЬ.....	92
Література.....	96

ПЕРЕДМОВА

Слава нашого національно мистецтва виходить далеко за межі України та інших країн. Справжня колоритна барвіста українська сорочка, зроблена з льону й вишита вручну, кольорові вишиті рушники, оздоблені національними орнаментами та виконані різноманітними техніками вишивання, українські прикраси, предмети інтер'єру, побуту, сувеніри з елементами українського орнаменту відображають культуру і традиції українського народу.

Українське декоративно-прикладне мистецтво, яке містить в собі різні напрямки творчої діяльності українців, з давніх-давен органічно увійшло в життя народу, воно втілює в собі всі його естетичні принципи, ідеали добра та краси, прагнення до довершеного та витонченого.

Вивчення народної символіки для історії та етнографії є важливим джерелом розуміння духовного життя народу, а через нього і усвідомлення рушійних сил багатьох історичних подій. Зображенню українського орнаменту різними техніками декоративно-прикладної творчості властива інформативна та комунікативна функції. Барвісті орнаменти не просто малюнки, а змістовні знаки-символи, що впродовж часів зазнавали змін та перетворень. Художня мова орнаментів така ж багата, як і мова народної поетичної творчості. В орнаментальних знаках можна вбачати своєрідну прамову, читати у текстах про важливі події суспільного життя. Національний колорит українського орнаменту, котрий зуміли зберегти та донести до наших днів українські жінки, як берегині глибокої традиції, містять коди-ключі до розуміння того, за якими законами створювалась Українська держава.

Коли зануритись в суть народного орнаменту, простежити форми цього мистецтва від давніх часів до днів нинішніх, то вимальовується яскрава картина самопізнання роду й народу. Кожен елемент, який висвітлюється у барвах, лініях, сягає глибинного світовідчуття далеких предків. Саме жінки створювали ці воістину міфологічні предмети та речі, котрі належать реальності, як предмети побуту і водночас виходять за рамки буденності, завдяки характеру своїх художніх образів. За давніх часів та чи інша символіка використовувалася рукодільницями з конкретною інформативною метою, завжди несла певне смислове навантаження.

Як і раніше, сьогодні найбільшою популярністю серед жінок користується національний український одяг і прикраси. Його прикрашали різними способами: красивими тканинами, зручними фасонами, нашивкою аплікацій зі шкіри або тканини, тасьмою, стрічками, квітами. Але найпопулярнішою, найвиразнішою і чудовою прикрасою українського національного одягу є вишивка візерунків кольоровими нитками або бісером. Образ української жінки ще з давніх часів довершували прикраси, які упродовж багатьох років змінювались за своєю формою, матеріалом, кольором, значенням, і навіть сьогодні популярні серед представниць жіночої статі різних вікових категорій.

1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Вишивка як різновид народної творчості

Вишивка в Україні – один з найбільш улюблених і поширених різновидів народної творчості. У виробках українських вишивальниць нас захоплює піднесений світ краси і фантазії, поетичного осмислення життя, світ натхненних образів, коріння яких сягає міфології, звичаїв і уявлень наших предків.

Вишивка є складовою частиною українських костюмів, рушників, скатертин, прикрас. Сьогодні вишивкою почали оздоблювати чоловічий і жіночий одяг, в тому числі весільний, взуття, сумки, косметички, головні убори, краватки, постіль та багато іншого. Фантазія українських дизайнерів не має меж.

Сучасна українська вишивка - складне, багатогранне явище. Розвивається вона у сфері традиційно-побутового, самодіяльного мистецтва та творчості художників-професіоналів. Розвиток мистецтва вишивки в останнє десятиліття характерний якісними зрушеннями в процесі осмислення його спадщини. Йде активний процес розширення потенціалу народних майстрів, поглиблення їхніх індивідуальних пошуків,

розширення діапазону застосування творів у різних речах, якими користуються люди. Вишиті речі завжди приваблюють своєю неповторністю і надихають на створення нових виробів.

Основними та початковими матеріалами для вишивання спочатку були нитки та полотно для нанесення малюнка. Згодом одних ниток виявилось недостатньо, хотілося, щоб малюнок здавався об'ємним і яскравішим. Тому рукодільниці крім ниток-муліне почали застосовувати інші підручні матеріали – стрічки, бісер всіляких розмірів, намистини різних форм і забарвлень. Вишивання стрічками й бісером сьогодні переживає своє друге народження і є однією з наймодніших і найпопулярніших течій у рукоділлі. Особливість цих технік вишивки в тому, що вони дають малюнку об'ємність. Вивчивши різні види швів, можна створити своїми руками надзвичайно красиві речі та додати готовим виробам неповторності та індивідуальності.

Вишиванням споконвіку займались жінки, які з покоління в покоління передавали найтипівші, найяскравіші зразки орнаменту, кольору, вишивальну техніку. Вишивки, передаючи характерні ознаки місцевості, різняться між собою орнаментом, технікою виконання та гамою барв. Протягом багатьох віків безпосередній конкретний зміст символів на вишивках втрачався, але традиції використання їх не зникли.

Сучасні майстрині користуються тими ж прийомами, що і першовідкривачі цього надзвичайно захоплюючого заняття. Ручна вишивка, виконана за різними технологіями та з використанням сучасних оздоблювальних матеріалів підкреслює індивідуальність її власника. Сьогодні дуже розповсюджена не тільки ручна вишивка, але й машинна. Передові технології та сучасна техніка надихають творчих людей на створення нових яскравих речей. Але не треба забувати, що будь-який елемент українського орнаменту – це не тільки символ, а й дуже сильний оберіг від усяких негараздів, особливо коли орнамент вишитий власноруч, або руками мами, бабусі, коханої або просто доброї людини.

1.2. З глибини століть

Історія народної вишивки в Україні йде корінням в сиву глибину століть. Дані археологічних розкопок і свідчення мандрівників і літописців підтверджують, що вишивання як вид мистецтва існувало з незапам'ятних часів. Вишивкою, за свідченням Геродота, був прикрашений ще одяг скіфів. Знайдені на Черкащині срібні бляшки з фігурками чоловіків, датовані VI ст., при дослідженні показали ідентичність не тільки з одягом, але і з вишивкою українського народного костюма XVIII-XIX ст.

Арабський мандрівник X ст. у своїх розповідях про русів згадує, що вони мали вишитий одяг.

Перші згадки про вишивання зустрічаються у працях стародавніх істориків та в археологічних знахідках. Узори утворювалися з поєднання кружечків, спіралей, завитків, а також пишної рослинної орнаменталії у вигляді стебла рослини, листя лавра, лотоса, грон винограду. На жаль, пам'ятники української вишивки збереглися тільки за останні кілька століть, але і цього досить, щоб з'ясувати, що елементи символіки орнаментів української вишивки з орнаментами, що прикрашали посуд давніх жителів території України періоду неоліту, трипільської культури. Шитво Київській Русі досягало високого художнього рівня і поширилось навіть за її межами. З літописів відомо, що сестра Володимира Мономаха

Анна-Янка наприкінці Х ст. заснувала в Андріївському монастирі у Києві школу, де навчали мистецтву вишивки золотом і сріблом.

XVI – XVII ст. стало добою розквіту українського гаптування – шитва золотими та срібними нитками, виконаного по атласу, оксамиту, парчі з застосуванням перлів та коштовного каміння. Гаптування цього часу розвивалось у стилістично-художній єдності з іконописом та гравюрою. XVIIIст. приносить нове розуміння орнаментальних форм з їх об'ємно-пластичним живописним трактуванням. Розквітає вишивка гладдю різноколірним швом.

У часи розквіту українського козацтва, на рубежі XVI та XVII століть, українська вишивка почала отримувати свої більш-менш сучасні риси. Зміни торкнулися малюнка вишивки, який спочатку був більш суворий - гострі та прямі кути. Візерунок змінюється залежно від місцевості - кожен має своє значення. Цікаво, що на той час вишиванка стає ніби своєрідною характеристикою для жінок: якщо парубок не міг вирішити з якою дівчиною йому починати відносини, то, починав оцінював майстерність своїх потенційних обранець. Чим вправнішою рукодільницею була дівчина (малюнок на одязі мав бути рівним, яскравим, візерунчастим) – тим більш завидною вважалася наречена. Адже на той час, охайний чистий та розшитий одяг майбутнього чоловіка – це «обличчя» його дружини та й взагалі сім'ї. Вишита сорочка була й оберегом для козаків, котрі боронили рідну землю від ворогів. На чужині сорочка зігрівала душу та зцілювала рани. Козаки вірили, що вишити на полотні візерунки, мають тісний зв'язок з рідною землею, з домівкою, надають наснаги та захищають від «дурного» ока. Саме у часи Гетьманської держави формується цілісний український національний костюм, в якому особливе символічне значення мала вишиванка.

До речі, є легенда, про особливе значення чоловічої вишиванки, як символу кохання. Її зміст полягає в тому, що чумаки довіряли прання своєї

сорочки тільки одній єдиній дівчині. Іншим до такого сакрального ритуалу зась. Саме так чумак підтверджував вірність своїй коханій! Прання ж сорочки іншою жінкою підтверджувало факт зради. Ось чому про вишиванку, як символ вірності, у багатьох чумацьких піснях зустрічаються тези про "невипрану сорочку". А ще існувала така традиція: якщо належало відправляти чоловіків на війну або зароджувалася якась епідемія: жінки поселення збиралися разом і вночі вишивали рушники. Вишивали в повному мовчанні з молитвами. Це було практично медитацією, своєрідним магічним ритуалом.

З ХХ ст. поширюється вишивка бісером, білим шовком на тонких прозорих тканинах, якими прикрашали як одяг, так і предмети побуту. В Україні існувало багато поміщицьких майстерень, у яких жінки кріпачки вишивали речі панського побуту: одяг, чохли на меблі, подушки, скатертини, гаманці. Відомі майстерні Гудима-Левковича в селі Григорівка на Київщині. Тарновських у Качанівці на Чернігівщині, в селах Клембівка, Яланець на Падоллі, Бурімка, Долина на Полтавщині [3,6].

З набуттям незалежності України, інтерес до національної творчості багаторазово зріс, а також збільшилася кількість приватних шкіл вишивки. Все більше можна спостерігати різноманіття вишивки на виставках, народних ярмарках, в магазинах. Надзвичайно тішить, що з кожним роком українські традиції не просто відроджуються, а й стають невід'ємною частиною нашого життя. А такий прекрасний елемент, як вишиванка, все більш жаданий у гардеробі сучасної людини. Нині в магазинах маємо широкий вибір вишитих сорочок.

1.3. Види українського народного орнаменту

Орнамент – це візерунок, побудований на ритмічному чергуванні та поєднанні різних елементів. Для української народної вишивки найбільш характерними є такі види орнаментів: *рослинний* - складається зі спрощеного зображення рослинних елементів – квітів, листя, дерев;

геометричний – поєднує геометричні елементи;

зооморфний – поєднує зображення птахів, тварин, тощо; *антропоморфний* – зображення фігур людей

Геометричний

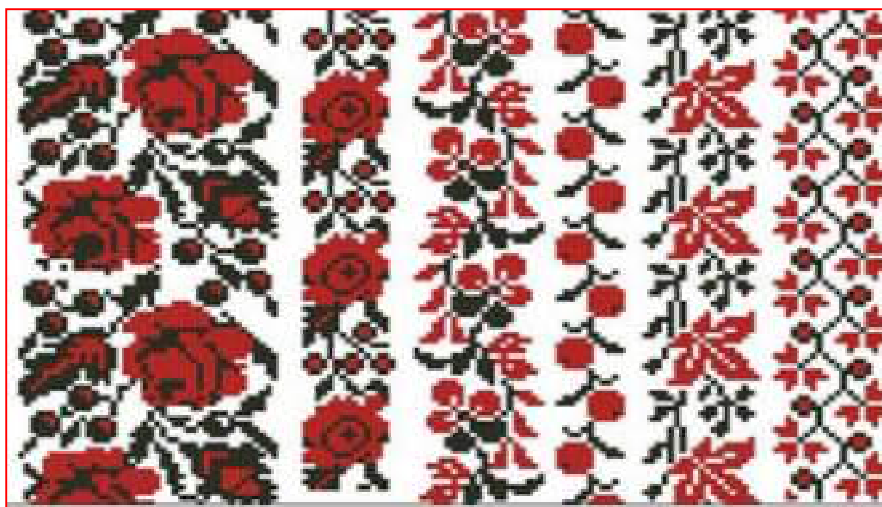
Геометричні орнаменти притаманні всій слов'янській міфології. Вони дуже прості: кружальця, трикутники, ромби, кривульки, лінії, хрести (прості й подвійні). Важко судити, який зміст вкладався в ці символи раніше. Сьогодні на основі їх в народній вишивці широко використовуються такі мотиви, як "баранячі роги", "кучери", "кудрявці", "гребінчики" тощо. В орнаменті подільських вишивок трапляється мотив "кривульки, або "безконечника", який відомий ще з часів трипільської культури, тобто значно раніше, ніж славнозвісний грецький меандр. Зигзагоподібний меандровий орнамент зустрічається у вишивках західних районів Поділля. До цього виду орнаментальних мотивів належать

"сосонки", "хвощ" та "перерви", що набули поширення в південних та західних районах Поділля. Відомий узор "ружи" (зірки, розетки) представляє собою перехід від геометричного до рослинного орнаменту. Іноді він нагадує зображення сонця.

Рослинний

В основі рослинного орнаменту лежить прагнення перенести у вишивку красу природи. Навіть графічно умовні узори виникли внаслідок спостереження реально існуючих форм у природі. В українській вишивці часто використовуються такі мотиви, як "виноград", "хміль", "дубове листя", "барвінок" тощо. Деякі з них несуть на собі відбиток стародавніх символічних уявлень народу. Так, мотив "барвінку" стає символом немеркнучого життя, узор "яблучне коло", поділений на чотири сектори, з вишиванням протилежних частин в одному кольорі - символом кохання. У сучасній вишивці трапляється й древній символ "дерево життя", який здебільшого зображується стилізовано у формі листя або гілок.

Зооморфний (тваринний)

У вишивках зооморфних (тваринних) орнаментів зображуються: кінь, заєць, риба, жаба; з птахів - півень, сова, голуб, зозуля; з комах - муха, метелик, павук, летючі жуки. В багатьох випадках зооморфні орнаменти є своєрідним, властивим саме цій вишивальниці, зображенням, в якому відбивається її індивідуальне бачення узору. У подібних орнаментах виступають у різноманітних часто химерних сплетеннях (однак зі збереженням традиційних вимог до композиції) заячі та вовчі зуби, волове око, коропова луска, баранячі роги тощо.

Антропоморфний

Орнамент у якому в якості мотивів зображуються чоловічі та жіночі фігури або окремі частини тіла людини.

Також серед видів орнаментів виділяють: *геральдичні орнаменти* - зображення гербів, орденів, медалей, емблем, значків;

предметні - зображення атрибутики театрального мистецтва, музичних інструментів, предметів побуту, знаряддя праці;
каліграфічні - зображення літер або елементів тексту та *пейзажні орнаменти* - реалістичне або стилізоване зображення мотивів природи, архітектурних пам'яток тощо. Але у сучасному оздобленні вишивкою одягу, прикрас та предметів побуту вони зустрічаються рідко;
комбіновані орнаменти створюють, поєднуючи два або більше видів різних за змістом орнаментів.

1.4. Символіка українських орнаментів

Вишиті орнаменти таять в собі зашифроване послання наших предків, які використовували вишиванку та рушники в якості оберегу. Вишиванка, рушники - не просто елементи української культури, це ціле багатство нації, яке несе у собі глибинний смисл так само як і вишиті жіночі прикраси. Тому перш, ніж придбати собі вишиту сорочку та інші речі з елементами українського орнаменту, чи взятися самому за вишиття, варто усвідомити, що кожен елемент вишивки - символіка візерунків має велике значення згідно з його використанням.

Значення рослинних орнаментів

Виноградні грона уособлюють радість, пов'язану зі створенням сім'ї. Орнамент сад-виноград символізує життєву ниву, де чоловік виконує роль сіяча, а жінка є берегинею, що ростить і плекає родинне дерево.

Мак з давнини захищав людей та їхню худобу від усілякого зла, саме тому цю тендітну і ніжну квітку часто вишивали на сорочках. Також мак служив символом народної пам'яті, скорботи, любові та суму за загиблими.

Білосніжна лілія – це таємниця зародження життя, знак дівочої чарівності, чистоти та цноти. Дуже часто в орнаменті її зображення доповнюють хрестом, що благословляє молодят на створення дружної сім'ї. Якщо над квіткою зображена роса, то це означає запліднення.

Троянда – древній мотив, що означає оновлення та безперервність сонячного руху, символ краси та дівочої чистоти. Це улюблена квітка українців. Троянди завжди садили під вікнами. Квітку використовували у весільних обрядах. У весільній пісні, коли молодій розчісують косу, то голову прикрашають квітами рожі.

Дуб та калина, належать до символіки, яка найчастіше зображується на дівочих та парубочих вишиванках. Ці візерунки гармонічно поєднують у собі чарівну і невмирущу красу та неймовірну силу. Раніше дуб вважався священним деревом і уособлював бога сонячної енергії, а також розвиток і життя.

Калина – це дерево усього українського роду. Його зображення найчастіше пов'язували з красою та процесом зародження Всесвіту. Ягідки калини мають значення крові невмирущого та непереможного народу.

Хміль - молодіжний символ, який за тлумаченням дуже схожий на виноград. Він несе в собі енергетику розвитку та любові. Орнаментами з хмелю наші предки декорували весільні (чоловічі) сорочки та рушники.

Чорнобривці належать до цілющої символіки, здатної вилікувати душу і тіло. Також їх зображення уособлює любов до природи та всього живого.

Берегиня - загадкова і таємнича квітка, що містить в собі материнську силу. Вона повністю показує сутність створення Всесвіту і зародження життя. Цей символ є найдорожчим для українців, бо він асоціюється з рідною матір'ю, її ніжністю та теплом її рук.

Сонце і Вода - це благословенні знаки, які нагадують восьмипелюсткову квітку. Цей дивовижний візерунок гармонічно поєднав у собі дві стихії, без яких не було б життя.

Значення геометричних орнаментів

Земля та Сонце у поєднанні з Водою - це трійця, яка частенько доповнюється ромбічними символами, що означають родючість Матінки - Землі, рясно засіяної та добре зігрітої сонячним промінням.

Зірки символізують давнє уявлення про структуру Сонячної системи та Всесвіту, що відрізнялось певною упорядкованістю та гармонічністю. В шестикутній зірці поєднані два рівнобічні трикутники, які символізують єдність триєдиної позитивної чоловічої вогняної енергії, спрямованої вгору з триєдиною жіночою вологою енергією, спрямованою вниз. Отже, зірка, складаючись з двох рівнобічних трикутників, накладених один на одного, символізує трійцю. Зорі-квітки розкидані по тканині й зібрані в геометричний орнамент, уособлюють уявлення народу про всесвіт, як систему. Зорі, об'єднані ланцюжками, свідчать про непорушний закон об'єднаного космосу, де все упорядковане і гармонійне.

Ромб – популярний знак геометричної вишивки. З чотирипелюстковою квіткою посередині ромб нагадує не тільки солярний знак – образ сонця, а ще й символ родючості землі-матері, щедро засіяної, зігрітої сонцем, щоб було життя. Перехрещений ромб має значення поля, земельної ділянки, як власності. Ромбічний орнамент з крапками в середині асоціюється з родючістю, заплідненням та засіяним полем.

Квадрат – символ землі.

Трикутник – символ належить до найдавніших антропоморфних знаків – відтворює частини тіла, де починається нове людське життя. Трикутник, спрямований вгору, символізує чоловічу іпостась, спрямований вниз – жіночу, а їх поєднання – синівську іпостась, життя.
Коло – знак Сонця і символ гармонії.

Восьмикутник – характерна знакова деталь українського орнаменту (вписаний у коло). Він означає Різдвяну зірку, зірку діви Марії. Восьмикутник у середньовічній теологічній системі був також знаком Хреста, де Бог представлений вісім разів.

Коло – у багатьох цивілізаціях аналогом хреста є коло – символ сонця, так зване солярне колесо. У язичництві та християнстві коло символізувало вищі сакральні цінності, пов'язані з культовим ставленням до неба і землі. Воно було символом нескінченності, гармонії, круговерті небесних тіл, часу, земного життя. Обидва знаки являють собою основу пізнання світобудови, тож часто зображуються разом (хрест у колі). Знаки хреста і кола є головними елементами орнаменту. Наші предки зображали сонце, зорю і місяць у вигляді кола або хреста. Іноді хрест у колі змінювався, перетворюючись на чотирипелюсткову квітку.

Хрест – поширений знак орнаменту – один з найдавніших сакральних знаків, знак сонця і вогню. «Хрест є прадавнім символом поєднання сонячної батьківської та материнської енергії», - зазначає дослідниця Світлана Китова. Поєднання чоловічої енергії – вогню (зображуваної у віруваннях усіх народів вертикальним стовпом) з символом вологої жіночої енергії (зображуваної горизонтальною площиною або горизонтальним знаком), при якому обидва батьківські символи немовби зникають, зливаючись в один знак хреста – символ тримірного простору, любові, дитяти. Це знак найпершої триєдності: мінус, плюс, єдність – батько, мати, дитя

Хвилясті лінії - водоймища, джерела, води.

Різноманітні варіації **меандрових мотивів** означають добробут, ситість, небесне благословення, довголіття, продовження життя і т.д.

Значення зооморфних візерунків:

Пава - цей орнамент завжди зображується в парі та означає молодість та розквіт сил. Поважних та красивих пав або жар-птиць навіть сьогодні вишивають на весільних рушниках. Вони ніби випромінюють енергію сонця та життя, благословляючи молодят на сімейне щастя.

Соловейко та зозуля дуже часто знаходять місце на рушниках дівчат, які ще не знайшли свою пару.

Голубки та яскраві півні є характерними символами весільного рушника. В орнаменті ці птахи розташовані так, щоб їх голівоньки були нахилені одна до одної. Якщо ж вони тримають у дзьобиках гілочку калини, чи сидять біля коріння дерева, то це символ зародження нової сім'ї.

Ластівка - знак добрих новин, пов'язаних зі створенням сім'ї та зміцненням, розширенням господарства.

1.5. Колір – потужна енергетика орнаменту

Та не лише візерунок, а й кожен колір несе в собі потужну енергетику, символіку, і тим самим впливає на власника вишиванки, прикрас та інших речей. Кожен колір і поєднання кольорів має своє особливе значення, яке обов'язково враховують українські вишивальниці.

Білий колір - основа вишитого виробу

Відомо, що білий колір містить в собі всі кольори веселки, які можна побачити після дощу на небі, коли вони розкриваються в крапельках

вологи. Білий колір є основним, використовуваним для вишивки в якості фону і ніжних візерунків. Цей колір символізує енергію, силу, життя, духовну і фізичну чистоту. Білий колір - символ Бога-Отця. Білими нитками на білому тлі вишиваються вироби, що символізують духовну чистоту свого власника, чистоту помислів, душевну енергію. Білий колір вважається оберегом, що захищає людину від поганих людей і тяжких думок. Білий одяг, рушники та постільна білизна не пропускають до людини хвороби, нещастя, дозволяючи спокійно відпочити і набратися сил.

Багатозначність чорного кольору

Основною особливістю чорного кольору є його здатність вбирати тепло, світло, енергію та інформацію. Найдавніші вишивки виконувалися на білому домотканому полотні чорними та білими нитками. Зараз таке поєднання досить рідкісне, частіше його можна побачити на тканих виробах. Слов'янські народи сприймають чорний колір як колір смутку, розлуки, смерті, потойбічних сил. Тому в похоронних і поминальних виробах присутнє поєднання білого і чорного кольорів. Рушники для поста теж вишивають чорними нитками.

Слід зазначити, що чорний колір в Україні не є однозначним символом сумних подій. Досить широко поширені в українців чорні вишиванки. Вони символізували мудрість і накопичені знання поколінь, тому їх носили літні люди в багатьох регіонах. Крім того, чорний колір символізує землю, родючість, добробут, тому його нерідко використовують в предметах побуту і в одязі, щоб підкреслити ці символи в залежності від події або ситуації. Навіть весільні вишиванки в деяких районах вишивали орнаментами чорного кольору, щоб побажати молодим багатства і родючості. Фарбували нитки для вишивання природними барвниками. Для отримання чорного кольору робили настоянки зі шкаралупи волоських горіхів, кори дуба, верби, жостеру та інші рослини, що ростуть у даній місцевості.

Червоний колір - свято і кровні узи

В українських вишивках червоний колір зустрічається частіше і в більшій кількості, ніж інші кольори. Основною причиною цієї переваги є його ошатність, яскравість, виразність. Тому червоний колір особливо часто використовували для вишивки святкового одягу, дитячої та юнацької вишиванки, весільного одягу та рушників. Має червоний колір, оберегові і сакральні функції, так як він є дуже активним і сильним, що дає велике енергетичне підживлення, захист від неприємностей, життєву силу.

Червоний колір - символ чоловічого начала в природі. Він висловлює стихію Вогню - такий же яскравий, гарячий. Нерідко червоний колір в орнаменті являв собою кров, яку проливали хоробрі українські воїни в битвах за свій народ.

Переважає червоний колір і на більшості весільних рушників, так як символізує любов, радість, безперервність роду і кровну спорідненість. Красиві, вишиті переважно червоними орнаментами, рушники виглядають

ошатно й святково, ними прикрашають українці свої будинки та ікони. На Закарпатті нерідко вишивають орнаменти, в яких використовуються тільки червоні нитки. В інших регіонах, таких як Київщина, Полтавщина, Полісся, Слобожанщина і Чернігівщина, червоний колір дуже активно використовувався у вишивках поряд з іншими кольорами.

Найкрасивіший червоний колір отримували, фарбуючи нитки карміном - червоним барвником, який видобувається з комах, яких називають кошенільний червець. Це був дорогий барвник, який не всі могли собі дозволити в достатній кількості. Тому українці часто використовували більш доступні рослинні барвники, одержувані зі зростаючих поруч рослин, таких як марена фарбувальна, підмаренник, чистотіл, звіробій та інших рослин, а також використовували деякі червоні ягоди.

Синій колір - символ Води

Українська вишивка з використанням червоного та синього кольорів символізує єдність і сполучуваність протилежних стихій - Вогню і Води, які представляють активне, гаряче чоловіче і пасивне, холодне жіноче природний початок. Синій колір доповнює червоний орнамент, виступаючи як символ жіночого начала, пов'язаного зі стихією Води.

У вишиванках синій колір може використовуватися як контур, для надання більшої виразності основної частини орнаменту. Значно охочіше застосовували українські вишивальниці синій колір для створення орнаментів на рушниках, іноді повністю синьою ниткою, але частіше все-таки поєднували з червоним кольором. Таке поєднання характерне в основному, Правобережним регіонах України, особливо часто воно зустрічається на Поділлі. Вважається, що поєднання в орнаменті синього і червоного кольорів з'явилося в народній вишивці значно раніше, ніж поєднання чорного з червоним.

Для пісних днів вивішувалися рушники з орнаментами з синіх і білих ниток, або з повністю синіми орнаментами на білому полотні. Такі рушники так і називали - «пісні». Вишивають «пісні» рушники з поєднанням в орнаменті ниток синього і чорного кольорів. Синій барвник одержували з квіткових пелюсток волошок і сон-трави.

Жовтий і золотистий кольори - сонячне світло і багатство

Особливе місце в українській вишивці займають жовтий колір і золотий. Вважається, що ці кольори символізують Сонце, небесний вогонь, сяйво Божественної мудрості, а також багатство. В українській традиційній вишивці не прийнято створювати орнаменти, виконані повністю з жовтих або золотистих ниток. Ці кольори чудово виглядають і доповнюють інші забарвлення в багатобарвних орнаментах. Нерідко можна зустріти вишивки з орнаментами, що містять поєднання ниток червоного, жовтого і чорного кольорів, в регіонах Правобережної України - на Поділлі, в Черкаській та Київській області. Поділля використовує жовтий колір ниток і для вишивання біло-жовтих орнаментів. Люди

заможні могли купувати чи вишивати ошатний одяг, прикрашену візерунками з використанням золотистих ниток.

Рукодільниці західних регіонів України теж застосовували у своїх візерунках жовтий колір. В їх орнаментах часто використовуються відтінки жовтого кольору різної інтенсивності: від блідо-жовтого до соковитого жовтого. Така різноманітність відтінків жовтого кольору значно збагачує кольорову гаму яскравих барвистих вишиванок.

На виготовлення ниток різних відтінків жовтого кольору можна використовувати досить багато рослин, з яких виходять природні барвники потрібного кольору: солома гречки, листя груші дикої, кислиця і багато інших.

Зелений колір – поєднання водної та сонячної енергій

Одним з улюблених кольорів українців є зелений. Він був дуже поширений в одязі: керсетки, спідниці, плахти, чоловічі штани, пояси, головні убори, прикраси тощо. А взагалі використовується в поліхромних вишивках або у ткацтві.

Зелений колір утворюється через поєднання синього та жовтого кольорів. Це поєднання закладає і значення кольору: це природа, царство рослин, що існує на межі неба – жовтий сонячний колір, та води – синій колір. Активний збуджувальний жовтий та заспокійливий гармонійний синій нейтралізують одне одного та доповнюють, разом переплітаються у зелений. На відміну від цих двох кольорів, зелений - пасивний. Він символізує задоволення, спокій, витримку. Це не колір руху та динаміки, а потенційної енергії, яка акумульована, але не діючої. Він вказує на внутрішній потенціал, але не дає йому виходу назовні. Зелений – колір пробудження, колір життя, молодості, зростання та сили.

Коричневий колір - енергія землеробів

Коричневий складається з затемненого жовто-червоного. Червоний колір з його активною, імпульсивною силою затемнюється, стримується, притишується та завмирає. Тому коричневий не агресивний колір, без експансії, без ударної сили, але має силу приховану, що заснула, але існує, і в майбутньому проросте, як зернина навесні. Завдяки цьому значенню коричневий колір улюблений серед землеробів – колір землі, яка щойно зорана навесні, засіяна та наштовхує на думки про майбутній врожай і добробут.

Для вишивки коричневий характерний на Буковині, також зустрічається в поліхромних вишивках на Заході України. Подібно зеленому, використовується у валяних виробках та тканих, застосовується у верхньому одязі та побутових речах. Насамперед різноманіття коричневої гами можна зустріти на дерев'яних меблях.

Багатоколірні орнаменти

Всі перераховані вище кольори є традиційними для української вишивки. Але насправді всі ці кольори мали багато різноманітних відтінків, а також застосовувалися й інші кольори для створення неповторних і барвистих орнаментів. Натуральні барвники дозволяли

створювати нитки численних кольорів: сіро-сині різної інтенсивності, коричневі від зовсім світлих до глибоких темних, широка гама зелених відтінків.

Раніше багатоколірні орнаменти у вишивці зустрічалися тільки в деяких областях. Зараз же все більше з'являється барвників синтетичного походження для фарбування ниток для вишивки, які мають величезну гаму кольорів. З їх допомогою українські майстрині створюють чудові барвисті орнаменти на рушниках, одязі та інших речах в тому числі й багатоколірні. При створенні класичних народних вишивок потрібно знати свої рідні традиції, враховувати символіку орнаментів і колірних композицій, яку створили наші предки за багато століть.

Символіка кольору в українській вишивці представляє інтерес не тільки для рукодільниць та знавців української народної творчості. Будь-яка людина, набуваючи для себе вишитий виріб, будь то рушник, вишиванка або інший предмет одягу або побуту, повинен знати, яку символіку містить колір вишивки, для якої мети купується обрана річ. Знання традицій вбереже вас від неправильного придбання.

1.6. Традиції візерунків за регіонами України

Буковина: використовуються геометричні візерунки або сильно геометризовані рослинні візерунки, вишиті одним кольором (червоним, синім, чорним) або двома-трьома (чорно-червоні; чорно-червоні-жовті).

Житомирщина: також характерні геометричні фігури. Найпоширенішими були хрести, ромби, кола і зигзаги. Техніки, які використовували найчастіше - це занизування та дрібний хрестик. З кольорів – поєднання синього з червоним та чорним.

Луганщина: для вишиванки цієї області характерні переважно рослинні орнаменти. Особливістю луганської вишивки є поліхромні візерунки, виконані хрестиком, грубою ниткою, завдяки чому створюється враження рельєфності.

Придніпров'я: вишивка хрестиком здебільшого геометричних орнаментів, а також рослинних, що набули геометричного характеру, вишивання виконувалось низкою та ажурними мережками.

Херсонщина: для вишивки характерний рослинно-квітковий орнамент, частими були й символічні зображення тварин: зозулі, півня, коня та оленя. Вишивали чорними нитками, а також білим по білому.

Вінниччина: більшість автентичних вишиванок оброблені саме низинкою. З кольорів – притаманна темно-вишнева та червоно - чорна палітри, де домінував чорний. Також улюбленим був колір стиглого жита в поєднанні з чорним. Додавали й невеликі зелені та жовті елементи.

Закарпаття: дуже різнобарвна та густа вишивка – традиційними тут були більше десятка кольорів (від чорно-фіолетової та вишневої чи зелено-блакитної). Основні фігури: ромб, який прикрашався іншими елементами, і так звані кривульки (зигзаги).

Львівщина: характерний білий простір між елементами малюнка, завдяки чому вишиванка виглядає прозорою та легкою. На жіночих сорочках вишивали манжети рукавів та самі рукави, на грудях робили невеличкий виріз.

Рівненщина: домінували прості геометричні візерунки червоного кольору з додаванням синього на біло-сірому тлі лляного полотна. Сорочки вишукано прості та чіткі за композицією.

Хмельниччина: переважає один колір - чорний з великими чи меншими вкрапленнями червоного, синього, жовтого або зеленого. Геометричний орнамент з простих прямих, скісних, ламаних, зубчатих ліній.

Волинь: вишивка проста й вишукана водночас. Між усіх кольорів переважав червоний, також вишивали синім і чорним. Суто західноволинським прийомом було розміщення вузької смужки вишивки на згині рукава біля манжету. Крім хрестика, поширеним було занизування.

Запоріжжя: так звана "чумацька" сорочка – з широкими рукавами, де вишивкою оздоблювали лише комір. Використовували всі основні геометричні фігури та їхні поєднання: кола (символи сонця), в середині яких розміщуються розетки, складені з ромбів; ромби можуть бути однією фігурою чи поділені на частини, також з крапками посередині.

Миколаївщина: сильно стилізовані рослинні мотиви – сосонки, дубове листя, шишки хмелю, різноманітні квіти та квітучі гілки. Не менш популярними були й зооморфні мотиви. Серед кольорів переважали синій та червоний.

Сумщина: характерні багатоколірні візерунки, ніжна вишивка дрібним хрестиком і на півхрестиком, а також рельєфне грубою ниткою. Вишивали геометричні та рослинно-геометризовані орнаменти.

Гуцульщина: використовували навіть срібні та золоті нитки, бісер, шовк, вовну, металеві блискітки. Поширені жовті та світло - зелені кольори на дрібних геометричних елементах.

Черкащина: дрібні стібки утворювали складний переважно геометричний візерунок. Відмінним від решти регіонів тут було горизонтальне розміщення узорних ліній на рукавах жіночих сорочок.

Київщина: вишивали дрібні геометричні та рослинні мотиви (зірки, квіти, виноградні грона). Для жіночих сорочок обирали червоні, жовті, сині кольори, підкреслені чорним. Ажурні мережки використовували й на жіночих та чоловічих сорочках. З часом поширювалися квіткові орнаменти, ними прикрашали навіть чоловічі вишиванки.

Одещина: на одеську вишивку впливали східно-подільський, молдовський та румунський способи декорування. Часто використовувались мотиви церковної корони, хреста та двоголового орла.

Тернопільщина: віддавали перевагу геометричним візерункам, насиченим темним кольором. Особливо на Борщівщині – регіоні, який прославився на весь світ саме своїми унікальними вишиванками.

Чернігівщина: геометричний чи рослинний орнамент вишивається білими нитками або ж з вкрапленням червоного і чорного. Виконується дуже дрібними стібками, що нагадує бісерні вишивки.

Донеччина: було більше червоного, ніж чорного. Орнаменти яскраві, чорно-червоні на світлому (білому) тлі. Якщо були рослинні мотиви, то це пишні квіти й дерева, зображали ще птахів і тварин.

Кіровоградщина: поширеними були пишні різнобарвні рослинно-геометризовані орнаменти. Також оригінальним був шов під назвою "солов'їні вічка", коли на полотні проколювали дірочки.

Полтавщина: характерна ніжно кольорова гама, пастельні тони. Найчастіше це вишивка білим по білому геометричних орнаментів. Додавали також нитки попелястих кольорів. Полтавська вишивка вважається найскладнішою зі всіх українських.

Харківщина: переважали чорно-червоні кольори (у чоловічих) та різнокольорові квадрати (на жіночих). Носили вишиванки з комірами, орнаменти вишивок виконували саме грубою ниткою - для створення своєрідної рельєфності.

Крим: важливими тут є контрасти (їх можна побачити й на народному верхньому одязі кримських татар). Часто зверталися до квітчастих орнаментів з ніжними кольорами, правильно підбираючи кожну квітку.

1.7. Українські жіночі прикраси: трансформація з глибини століть до сьогодення

Сучасна жінка не може уявити своє життя без прикрас. Це й не дивно, адже вони вже є повсякденною річчю, що увійшла у звичку. В давнину, як і сьогодні, жінки одягали найрізноманітніші прикраси. Проте тоді вони були не лише доповненням одягу, а й мали особливе значення та навіть оберігали їхнього власника. Наприклад, намисто захищало від злих сил та зурочень, а також було символом здоров'я та дівочої вроди. Вважали, що розрив нитки намиста попереджав власницю про нещастя.

Українські прикраси, що сформувалися у сиву давнину, упродовж багатьох років змінювались за своєю формою, матеріалами, кольором, значенням. Найбільш розповсюдженою традиційною українською прикрасою було намисто. Жінки одягали його як у святкові, так і будні дні. Чим більше нагрудних прикрас було у жінки – тим заможнішою вона вважалась.

Намисто часто поєднували з іншими прикрасами: дукачами, герданами, сабзами, перлами, які разом з українським вбранням створювали довершений традиційний образ. Найпопулярнішим кольором намиста був червоний традиційний образ. Найпопулярнішим кольором намиста був червоний. Саме він є кольором сміливості, відваги, любові, символізує невичерпану енергію. Спочатку намиста виготовляли з рослинних матеріалів: з ягід, горобини, кісточок, горіхів, насіння. Згодом використовували глину, дерево, корали, перли, різноманітні каміння, метали, дорогоцінні матеріали.

Давньою прикрасою є *дукач* (лиман, ягнул) – українська прикраса у вигляді великої медалі подібної монети з металевим бантом, прикрашеною камінцями. Дукач слугував певним композиційним центром усіх жіночих нагрудних прикрас та закріплювався на найбільш видній частині намиста. Як правило, його виготовляли з монет, а своєю історією він сягає часів козацтва.

Салба – масивне намисто з тканини розшитої монетами. Такі прикраси притаманні Буковині та є дуже схожими до турецьких, татарських та молдовських прикрас.

Ще однією прикрасою, в основу якої покладені монети – є *дукати*. Монети нанизували на нитку разом з бісером, коралями та скріплялися між собою у вигляді намиста.

Масивними та порівняно дорогими коралями були *пацьорки*. Так називали прикрасу зі скла, що оздоблювалася вручну. Про писані пацьорки колись мріяла кожна дівчина.

Зграда – традиційна гуцульська прикраса-оберіг. Вона мала вигляд нанизаних на ремінець, шнурок чи дротик в один, два чи три ряди мідних литих хрестиків, між якими чіпляли мідні трубочки або спіралі. Зграду дарували дівчатам на їхнє 6-річчя та одягали на шию. З кожним роком,

кількість цих прикрас збільшувалася, а згідно з віруваннями, і сила оберегу також росла.

Серед прикрас з бісеру варто виділити гerdани. Створення таких кольорових прикрас з крихітних намистин потребували не аби якої витримки та терпіння. Gerdани користувалися популярністю серед жінок на Галичині, Поділлі та Волині, а орнаменти, які зображали на цих прикрасах – залежали від регіональної приналежності. Як не дивно, але ці прикраси спочатку одягали чоловіки. Лише з часом гerdани почали доповнювати і жіночі образи.

Своєрідними комірцями з бісеру є *кризи*. Такі прикраси мали різний орнамент та розмір. Найбільші, наприклад, одночасно прикрашали шию та плечі жінки.

Силянки (плетенки) – прикраси, назва яких походить від техніки нанизування (силення) бісеру.

Прикраси з вишивкою: кулони, брошки, кільця, браслети, сережки, шпильки та обручі завойовують з кожним роком все більш прихильниць жіночої статі різного віку. Безліч декоративних пристосувань та матеріалів надихають майстринь на створення дизайнерських прикрас, кожна з яких вабить своєю красою, оригінальністю, неповторністю.

Українське декоративно-прикладне мистецтво має яскраво виражений національний колорит, воно завжди різноманітне та багатогранне і ніколи не залишає байдужим людей.

Вишивка – це особливий вид декоративно-прикладного мистецтва, де кожна вишита робота, кожен візерунок, відтворений руками на полотні, транслює свою невидиму і нечутну енергетику, яка здатна впливати на душевний та фізичний стан людини. В орнаментах втілено ідеї краси, добра, сподівання на краще майбутнє, передано усю глибину почуттів.

2. ПРАКТИЧНІ НАРОБКИ КЕРІВНИКІВ ГУРТКІВ – ЧЛЕНІВ ТВОРЧОЇ ГРУПИ «ТЕРИТОРІЯ ТВОРЧОСТІ»

Ляшова О.С.

керівник гуртка «Калинка»

ВИГОТОВЛЕННЯ ОБІДКА З ЕЛЕМЕНТАМИ НАЦІОНАЛЬНИХ СИМВОЛІВ

Мета заняття: Познайомити дітей з технікою виготовлення дизайнерського обідка. Вчити виготовляти обідок з українським орнаментом. Розвивати почуття кольору та естетичного смаку. Виховувати повагу до традицій українського народу, зміцнювати бажання їх продовжувати.

Методи навчання:

- словесні (пояснення, інструктаж);
- наочні (демонстрація зразку виробу);
- практичні (практична робота).

Тип заняття: формування вмінь та навичок.

Форма проведення заняття: комбіноване.

Вікова категорія: вихованці гуртка 2 року навчання 13-14 років

Міжпредметні зв'язки: технологія, образотворче мистецтво.

Обладнання:

Інструменти та матеріали: обруч м'який, нитки під колір основи-обруча, голка, ножиці, бісер жовтого та блакитного кольорів, намистини, крейда.

Демонстраційний матеріал: зразок виробу, картки з закодованими символами, роздрукований елемент вишивки, буклет «Аksesуари для волосся».

Очікувані результати

знатимуть:

- технологію виготовлення обідка;
- правила техніки безпеки при роботі з голкою та ножицями;
- відомості про різні техніки вишивки та основні елементи закодованих символів.

вмітимуть:

- вишивати бісером;
- створювати ескіз та композицію виробу;
- збирати деталі в єдиний виріб;
- застосовувати знання та вміння на практиці;
- дбайливо та економно ставитись до матеріалів;
- організовано та дисципліновано організовувати робоче місце;
- проявляти творчу активність.

Поняття: закодовані символи, дизайнерська прикраса.

Хід заняття

I. Вступна частина.

1. Організаційний момент.

Перевірка готовності дітей до уроку, робочого місця, відсутніх.

2. Актуалізація опорних знань.

1. Які прикраси на голову ви знаєте? (*Обідки, краби, гребінці, вінки, діадери, корони, шпильки тощо*)

2. Які в наш час найпоширеніші?

3. Які навпаки досить рідко зустрічаються?

4. Для чого вони нам? (Щоб змінювати свій образ).

5. Шпильки для волосся – це аксесуар, головний убір? (Аксесуар).

А що таке аксесуар? (Це незначних розмірів річ, що доповнює основний одяг, стиль тощо)

6. Навіщо нам потрібні обручі?

7. Хто носить таку прикрасу?

- У всі віки українські дівчата прикрашали свої голови квітами та вінками.

3. Мотивація навчальної діяльності.

- Подивіться, будь ласка, я підготувала вам буклет «Аксесуари для волосся».

(Діти роздивляються буклет)

- Якщо подивитися аксесуари для волосся 2020, то обідки явно поміж лідерів. Вони бувають різних розмірів, ширини, кольорів. Залежно від матеріалу, вони можуть бути простими або прикрашеними бусинками й тасьмою. Основою для обручів служить еластичний матеріал - метал або пластмаса. Вони акуратно виглядають на волоссі, гармонійно доповнюючи образ. Бувають обручі для різних ситуацій: для офіційної зустрічі, для пляжного відпочинку та іншим призначенням, згідно образу.

II. Основна частина.

1. Бесіда.

Коли виникли перші прикраси точно не відомо, але знахідки вказують на те, що в будь-якій країні та в будь-який період жінки прикрашали своє волосся завжди. Вони використовували для цього квіти, листя, тканину та дорогоцінні матеріали. В Древній Греції прикрашали волосся вінками з листя квітів. В Китаї і чоловіки, і жінки полюбили довгі шпильки з нефриту. Вважалося, що саме вони надають життєву силу та щастя. Ці шпильки (кансасі) слугували не лише прикрасою, вони могли бути смертельною зброєю, бо були гострими.

Найдивовижнішими прикраси були в епоху Відродження. Зачіски жінкам робили не на день, і могли носитися місяцями. Після Французької революції грандіозні та дорогі шпильки пішли на спад і пік мінімалізму проявився у 70-ті роки ХХ століття, коли мода на коротке волосся стала популярною і фемінізм поклав стильні шпильки на полицю.

В Київській Русі носили обручі з берести. Їх обтягували тканиною з вишивкою. Вінки з квітів та листя були в моді і протягом всього ХІХ століття. Іноді жінки використовували живі квіти, іноді – штучні, зроблені з тканини, воску або фарфору. Вони мало відрізнялися від справжніх, коштували дешевше і довше служили своїм власницям. Завдяки цьому, в музеях костюмів можна зустріти прикраси для волосся ХІХ століття зі штучних квітів.

Квітами, як правило, прикрашали сукні, бальні та вечірні зачіски. У той час був дуже популярний символічний зміст квітів. Символікою квітів володіла кожна жінка. Усього у вінку могло бути до 12 різних квіток, кожна з яких мала свій символ. Мак вважався не тільки квіткою мрій, але й символом родючості, краси та молодості; ромашка - символом кохання, ніжності та вірності; соняшник - відданості й вірності; волошки у віночку - символ людяності; ружа, мальва і півонія - символи віри, надії, любові; м'ята - оберіг дитини та її здоров'я; материнка - символ материнської любові; лілея - дівочі чари, чистота, цнота, дев'ясил - корінь дев'яти сил, який зміцнює та повертає здоров'я; безсмертник - символ здоров'я, загоєє виразки, і рани; цвіт вишні та яблуні - материнська відданість та любов; калина - краса та дівоча врода; хміль - гнучкість і розум; польовий дзвіночок - вдячність.

В наш час обідок носять на голові. Призначений він для утримування неслухняного волосся разом, запобігає небажаному потраплянню його на обличчя. Як ми вже згадували на початку заняття бувають різні за призначенням і тому прикрашені по різному.

2. Повідомлення теми та мети заняття.

- Сьогодні на занятті ми будемо з вами прикрашати обідок для волосся. Ви навчитеся роботи вишивку, підбирати бісер та намистини необхідні за кольором обідка. Познайомитеся з деякими українськими орнаментами, дізнаєтеся про їх зображення на різних речах, та символічне значення.

3. Пояснення нового матеріалу.

Кожна нація, кожний народ має свою символіку, що виробилася протягом багатьох століть і освячена віками. Символ - умовне значення будь-якого предмета, поняття або явища, що використовується для збереження і передавання інформації. Будь-який символ є образом у якому завжди присутній певний зміст. Символіка - сукупність символів, це умовне вираження ідей, понять, почуттів. Чи звертали ви увагу, які зображення зустрічаються у вишивці, ткацтві? Будь-яке зображення в українських орнаментах має своє символічне значення. З вишивкою пов'язана вся багатовікова історія українського народу, його творчі пошуки, радість та горе, перемоги та поразки, сподівання на майбутнє. Населення у давнину надавало вишивці магічної сили. Розглянемо символічне значення деяких елементів українських орнаментів

(Додаток 1).

Квадрат – символ миру, достатку, щастя.

Коло – символ сонця, безперервності буття і вічності.

Хрест – знак гармонії, чотирьох стихій, оберіг від злих духів.

Ромб – символ союзу Сонця і Землі, плодючості.

Зорі – оберіг від зла і негативу, захищає від хвороб і безсилля.

Серце – символ щасливого сімейного життя.

Дерево життя – символ краси, молодості, оновлення душі та тіла.

Безконечник – символ вічного буття, сили та життєвої енергії.

Рослинні мотиви – символ чистоти, процвітання роду та життя.

Шеврони – символ жіночої та чоловічої сутностей духу та матерії.

На старовинних українських вишивках ми бачимо подібні до трикутника фігури – шеврони – це ті ж трикутники, які не мають основи (незамкнуті). Ті, що обернуті вершиною вниз, означають жіночу, або матеріальну сутність, вершиною вгору – чоловічу, духовну. Шеврони з направленою вниз вершиною порівнюють з жіночим лоном, вмістилищем, у якому зароджується і виношується нове життя. Лінійний орнамент з шевронів виглядає як зубчастий узор, ламана стрічка з ритмічним чергуванням. Шеврон з точкою перетину ліній вгорі вважається одним з найдавніших орнаментальних знаків, що зустрічався ще у малюнках палеоліту, який означав гору або землю. Давні зразки вишитих рушників з символами шевронів були знайдені зокрема на Чернігівщині.

Українські вишивки дуже різноманітні та гармонійні за поєднанням кольорів. Колір у народній вишивці має символічне значення та оспіваний в народних піснях. Традиційними в українській вишивці є червоний, чорний та білий кольори. Рідше зустрічається синій, зелений, жовтий.

4. Знайомство зі зразком виробу.

- Подивіться на зразок обідка. З якого матеріалу він зроблений (Оксамит).
- А що зверху за орнамент? Подивіться на картки з закодованими символами, який він орнамент вам нагадує?
- Так це – шеврони, символ жіночої та чоловічої сутностей, духу та матері.

5. Технологія виготовлення виробу.

Послідовність виготовлення.

- Крейдою намалювати малюнок «Шеврони».
- Треба вдягнути нитку в голку, затягнути вузол.
- Нанизуємо один блакитний бісер на голку і прошиваємо по контуру крейди швом «Вперед голка».
- Нанизуємо другий бісер такого ж кольору і проколюємо голку біля першого бісеру. І так далі по черзі, до кінця узору.
- По закінченню орнаменту закріплюємо нитку.
- Пришиваємо блакитні намистини по середині кожного трикутника, і з обох боків пришиваємо по одній бісерині жовтого кольору.

6. Практична робота.

- Перед початком роботи повторимо правила техніки безпеки під час роботи з ножицями і голкою.

- Під час практичної роботи учні виконують тільки ті види робіт, які доручив вчитель.
- Використовуйте ножиці та голку за призначенням, тому що можна не тільки зіпсувати його, а й отримати травму.
- Ножиці зберігайте з зімкнутими лезами в спеціально відведеному місці, голку не залишайте на столі.
- Передавайте ножиці з зімкнутими лезами кільцями вперед.
- Не відволікайтесь під час роботи і не відволікайте інших.
- Утримуйте в чистоті робоче місце.
- Інструменти загального користування брати з дозволу вчителя і водночас після користування повернути їх.

(Діти виконують роботу, керівник допомагає, консультує, підбадьорює, хвалить).

III. Заключна частина.

1. Підведення підсумків.

- Гра «Так чи ні»
  - В ХХ столітті шпильки стали більш об'ємними – ні
  - У віночок не можна вплітати більш ніж 12 квітів – ні
  - Найдавніша прикраса у слов'ян обруч дерев'яний - так
  - Шпилька з'явилась у Давньому Єгипті - так
  - В Давньому Єгипті жінки не прикрашали волосся – ні
  - В Китаї та Японії шпильки слугували ще й зброєю – так
  - Невидимки винайшли в ХХ столітті - так
  - Віночок – це прикраса для волосся лише українських жінок – ні.
- Скажіть мені, будь ласка, які матеріали ми використовували в роботі?
  - Які помилки були допущені?
  - Що найбільш сподобалось?
  - Сьогодні ми з вами виготовили чудовий дизайнерський аксесуар. Цей виріб може мати кілька призначень. Його можна не лише носити як прикрасу для волосся, а використати як подарунок, який буде містити таємну інформацію про свою власницю. Крім того, на занятті ми з вами працювали різними техніками вишивки та поєднали їх в одному виробі.

2. Рефлексія.

- Я пропоную вам зараз вдягнути свої обідки і сфотографуватися усім разом на згадку про наше заняття. Я також вдягну свій обідок.
(Діти фотографуються разом з керівником)

3. Мотивація до створення нових прикрас.

- Сподіваюся, набуті знання знадобляться вам для подальшої роботи з закодованими символами. Маю надію, що ця техніка вам сподобалася. Адже можливості вишивки безмежні. Я дуже задоволена результатами вашої роботи. Хоча наші з вами роботи – це лише перший досвід у цьому виді мистецтва, та я переконана, що він досить вдалий. Дякую всім. До побачення!

Про що говорить вишиванка: орнаменти та їх значення

	Квадрат символ миру, достатку, благополуччя		Ромб символ союзу Сонця і Землі, плодючості
	Коло символ Сонця, безперервності буття і вічності		Зорі оберіг від зла і негативу, захист від хвороб і безсилля
	Хрест знак гармонії чотирьох сторін, оберіг від злих духів		Серце символ щасливого сімейного життя
	Дерево життя символ краси, молодості, оновлення душі та тіла		Рослинні мотиви символ чистоти, процвітання роду та життя
	Безконечник символ вічного буття, сили та життєвої енергії		Шеврони символ жіночої і чоловічої сутностей, духу та матерії

Бурдюжан А.Є.
керівник гуртка «Фантазія»

ВИГОТОВЛЕННЯ БРЕЛОКА ЗІ ШКІРИ З УКРАЇНСЬКИМ ОРНАМЕНТОМ – ВОСЬМИПРОМЕНЕВА ЗІРКА

Мета заняття:

навчальна - познайомити з технікою виготовлення брелоків зі шкіри з використанням елементів українського орнаменту - восьмипроменева зірка; навчити виготовляти шкіряні брелоки ручної роботи;

розвивальна – розвивати творчий потенціал, рухливість рук, формувати естетичні смаки учнів;

виховна – виховувати любов до своєї Батьківщини, повагу до традицій та культури свого народу; виховувати акуратність, посидючість, дружнє ставлення один до одного.

Методи:

- словесні (розповідь, пояснення, інструктаж, рефлексія);
- наочні

- (демонстрація зразків виробів); практичні (ігрові вправи, практична робота).

Тип заняття : формування практичних вмінь та навичок.

Форма заняття: групова.

Вікова категорія: вихованці 1 року навчання 10 – 13 років

Обладнання: ілюстрації виробів, ножиці, шкіра, роздруковані схеми, шаблони, товста плівка, металеве кільце, ланцюжок, клей «Дракон», ручка, ватман з намальованим деревом без листя, кольорові листочки зеленого та жовтого кольорів.

Очікувані результати

знатимуть:

- технологію виготовлення брелока зі шкіри;
- правила техніки безпеки при роботі з клеєм «Дракон», ножицями;
- символічне значення елемента українського орнаменту - восьмипроменева зірка;
- українські традиції створення орнаментів.

вмітимуть:

- виготовляти брелоки зі шкіри з використанням елемента українського орнаменту – восьмипроменева зірка;
- застосовувати знання та вміння на практиці;
- проявляти творчу активність, фантазію.

Хід заняття

I. Вступна частина

1. Організаційний момент.

- Доброго дня, діти! Дуже рада вас бачити! Для проведення сьогоднішнього заняття нам потрібен гарний настрій, а посмішка нам його підніме. Посміхнімося один одному.

2. Актуалізація опорних знань.

- Ми вже на заняттях з вами виготовляли сувеніри, пригадаємо які саме?

- А що вам більше сподобалось робити? З якими матеріалами працювати?

- Яким клеєм треба користуватися в роботі, щоб приклеїти деталі шкіри, тканини, фоамірану, фетру? І чому саме цим клеєм?

- А для чого люди вчать робити власноруч різні речі?

- Знадобиться вам це у власному житті?

(Діти відповідають на запитання)

3. Мотивація навчальної діяльності дітей.

Все наше життя складається з дрібниць і з цим важко посперечатися. Адже, якщо тільки задуматися, яким би нудним був побут, якби в ньому були відсутні такі дрібні, але незамінні речі як брелоки для ключів, різні підвіски, дрібні прикраси для сумок, телефонів, флешок і т.д. Тим більше кожна така штучка, на перший погляд здається незначною, може грати

певну роль в житті свого власника, і навіть багато чого розповісти про нього.

Спробуйте розгадати ребус і дізнаєтеся про що піде мова на сьогоднішньому занятті.

Розгадай ребус

- Як ви вже здогадалися, сьогодні ми поговоримо з вами про брелоки.
- Чи знаєте ви що це таке?
- Які брелоки ви бачили, з яких матеріалів виготовлені?
- Чи хотіли б ви самостійно зробити брелок?

II. Основна частина.

1. Бесіда.

Як і будь-яка інша річ, брелок має свою тривалу історію. Сама назва "брелок" пішло від французького слова, яке означає "амулет". Спочатку брелоки використовувалися в суспільстві для того, щоб підтвердити статус їх власника. Ще в середні віки знати або заможні городяни носили підв'язаний на поясі довгий ланцюжок з підвішеними на неї монетами або різними трофеями (наприклад, зубом тварини, убитої на полюванні). Трохи пізніше з'явилися монети, прикрашені індивідуальними гербами певної сім'ї.

До початку XVIII століття такі брелоки носили тільки представники чоловічого населення. Прикраси всіляких форм і обробок підвішувалися на ланцюжки від годинника. Для їх обробки стали застосовувати слонову кістку, коштовні і напівкоштовні камені, шкіру, золото і срібло. Звичайно, такі хитромудрі прикраси були доступні тільки знатним людям.

Через два століття брелоки втратили роль дорогоцінних прикрас. Вони стали простішими і доступнішими для кожного. Вони використовувалися виключно для того, щоб бути прикріпленими до зв'язки ключів.

Сьогодні брелок - одна з найбільш затребуваних деталей образу.

- Погляньте, будь ласка, на брелоки, які зображені на фотографіях.
(Діти розглядають фотографії з брелоками)

2. Повідомлення теми та мети заняття.

- Мабуть ви вже здогадалися, що ми сьогодні з вами будемо виготовляти брелок. Але цей брелок буде прикрашати український орнамент - восьмипроменева зірка. Ви навчитеся працювати зі шкірою, дізнаєтесь про її властивості. Також познайомитеся з українською вишивкою та дізнаєтесь про символічне значення її елементів орнаментів.

3. Пояснення нового матеріалу.

- Неабиякою популярністю зараз користується вишивка. Прадавні мотиви збагачуються новими елементами, а фантазія майстринь створює справжні шедеври.

Вишивка – це особливий вид мистецтва, де кожна вишита робота, кожен візерунок, відтворений руками на полотні, транслює свою невидиму і нечутну енергетику, яка здатна впливати на душевний та фізичний стан людини. В орнаментах втілено ідеї краси, добра, сподівання на краще майбутнє, передано усю глибину почуттів.

Чи задумувались ви колись над тим, що означає червоний мак, вишитий на сорочці, або чому на вишитому весільному рушнику часто зображають дубове листя? Насправді все це – дуже давні сильні символи, у зображення яких наші предки закладали певний зміст. Недаремно вважали,

що чужу сорочку одягати не слід, бо так можна перейняти на себе чужу долю.

Українська культура багата на традиції та обряди і жінки здавна вкладали в вишиванки свою любов, турботу, створюючи надійні обереги для кожного члена родини.

Спадок української вишивки надзвичайно багатий і водночас вирізняється лаконічною довершеністю. І зараз можна створити справді оберегову річ, правильно уклавши візерунок.

Існують різні комбінації мотивів, утворені шляхом сполучення основних. Значення геометричних орнаментів часто залежить від поєднання окремих елементів і їхнього порядку. Але загалом усі вони символізують природні сили і гармонію усього суцього.

Сьогодні ми з вами зупинимося на одному з таких орнаментів, а саме на восьмипроменевої зірці.

Восьмипроменева зірка (Алатир, Хрест Свагора або Козацький хрест) – це наш проукраїнський «Інь-Янь». Цей знак є основою для щасливого сімейного союзу – допомагає зустріти людину, призначену долею.

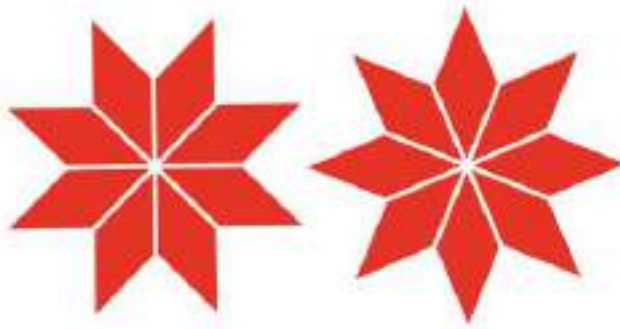
Восьмипроменева зірка в народній символіці - це символ любові. Це один з найпотужніших символів-оберегів, який підходить як чоловіку, так і жінці. Це універсальний оберіг, який використовується з метою зцілення і збереження родини. Це енергетично потужний, сильний талісман, який дає силу своєму власнику, оберігає від бід і нещастя, не

підпускає хвороби, даруючи благополуччя. Він сприяє духовному і тілесному розвитку, є провідником чистої енергії, яка тече з небес на землю. Цей знак вишивають як оберіг в далеку і небезпечну дорогу.

(Вихованцям демонструються фотографії виробами на яких вишита восьмипроменева зірка)

Символ алатиря може виступати в двох категоріях: зірка і щит.

Зірка Щит

Візуально ці обереги відрізняються один від одного. У зірки промені спрямовані тільки вгору або вниз. Якщо ж вони розміщені рівномірно по колу, то це алатир-щит. Він оберігає свого власника від проступків, очищає розум від поганих помислів, допомагає зосередитися, знайти правильне рішення, сприяє пошуку нових знань, розкриває потенціал.

*Легенда про Алатир камінь,
яка описує слов'янське бачення створення світу.*

Згідно зі старими оповідями, камінь впав з неба ще до того, як з'явилися перші люди. Тоді земля була суцільним океаном, єдиною ділянкою суші в якому був острів Буянить. Слов'яни вірили, що камінь служив обителлю богів – саме там вони відпочивали від своїх тяжких праць і милувалися створеним світом.

На цьому унікальність Алатиря і важливість його значення не закінчується. Під ним текла Жива Вода, поруч горів Вічний Вогонь, а на ньому самому росло Дерево Життя, тому камінь Алатир перетворився на місце великої Сили. Тут заряджалися енергією не лише боги, але і люди. Проте смертні після цього зазвичай не поверталися додому.

Щоб захистити і святиню і людей, верховні сутності створили безліч схожих місць з каменів по всій землі. Туди приходили черпати сили і спілкуватися з богами. Подібні природні святилища посприяли появі штучних аналогів, що зводяться самими людьми. На честь Алатир - каменю їх стали називати вівтарями.

Оберіг Алатир, значення якого полягає в налагодженні зв'язку з богами, вважається одним з найпотужніших захисних знаків давнини.

4. Демонстрація зразку виробу.

- Перед вами зразок брелока, виконаний власноруч. Давайте поглянемо на нього. Він округлої форми, але можна його зробити будь-якої форми та розміру.

(Вихованці роздивляються брелок)

- Пропоную вам перед початком роботи назвати правила безпечного користування ножицями.

(Діти повторюють).

- А зараз, використовуючи інструкційну картку, приступаємо до виготовлення шкіряного брелока з українським орнаментом.

(Діти виконують роботу. Викладач у разі необхідності допомагає вихованцям, указує на допущені помилки та шляхи їх виправлення).

5. Практична робота.

Вихованці виконують роботу за інструкційною картою.

Інструкційна картка Шкіряний брелок з українським орнаментом

Інструменти та матеріали:

- Шкіра.
- Роздруківки схем.
- Товста плівка.
- Металева заготівка під брелок.
- Шаблони основи брелока.
- Ножиці.
- Клей «Дракон».

№ п/п	Послідовність Виконання роботи	Графічне зображення
1.	Обводимо ручкою шаблони на шкірі та вирізаємо їх.	

		
2.	<p>Змащуємо клеєм деталь з отвором та наклеюємо на плівку. Відрізаємо зайве.</p>	
3.	<p>Змащуємо клеєм по контуру заготовку та приклеюємо її до роздруківки. Обрізаємо зайве.</p>	
4.	<p>Приклеюємо другу частину шкіряної заготовки зі зворотного боку.</p>	

		
5.	<p>Нарізаємо прямокутну заготовку тонькими смужками, не дорізаючи до краю 1см.</p>	
6.	<p>Змащуємо клеєм не розрізаний край по всій довжині. Вкладаємо ланцюжок від заготовки для брелока та закручуємо в трубочку.</p>	
7.	<p>Готовий вигляд китиці.</p>	

		
8.	<p>Проколюємо отвір зверху заготовки і вставляємо кільце для брелока та деталь з намистинкою (за бажанням).</p>	
9.	<p>Проколюємо отвір знизу заготовки та вставляємо ланцюжок з китицею. Брелок готовий.</p>	

III. Заключна частина

1. Підведення підсумків роботи.

- Діти, ви гарно попрацювали! Підведемо підсумок нашого сьогоднішнього заняття. Пропоную вам пограти в гру «Мікрофон»

Гра «Мікрофон»

- Чим ви сьогодні займалися на занятті?
- Які були у вас труднощі? Якщо так, то в чому?

- Викликало заняття у вас інтерес?
- Навчилися ви новому?
- З'явилося у вас бажання навчити когось робити те, чим ми сьогодні займалися або розповісти комусь про отримані навички та уміння?

2. Рефлексія.

Вправа «Дерево вражень»

На ватмані намальовано дерево без листя. Я вам роздам листочки жовтого та зеленого кольорів. Вам треба наклеїти на дерево листочки зеленого кольору, якщо вам сподобалося заняття, і жовтого – ви чимось не задоволені.

(Діти клеять листочки на дерево).

3. Мотивація до створення нових робіт.

- Ви дізналися сьогодні про український орнамент – восьмипроменеву зірку. Хто з вас пам'ятає що символізує цей орнамент?

(Вихованці відповідають)

- Але існує ще багато інших орнаментів, які також мають свою магічну та цілющу силу. Вироби з українськими орнаментами служать власникам не тільки за своїм призначенням, але й ще виступають як обереги. Тому такі вироби можуть стати корисними не тільки для вас, але й для інших людей, яким ви їх подаруєте.

- Заняття наше закінчено, мені було приємно з вами працювати. Я вам бажаю нових цікавих ідей у створенні власних сувенірів.

Плющій Н.В.

керівник гуртка «Чарівна намистинка»

ПІДВІСКИ – ПОПУЛЯРНІ ЕЛЕМЕНТИ БІСЕРНИХ ВИРОБІВ. ВИГОТОВЛЕННЯ ПІДВІСОК – ОБЕРЕГІВ

Мета заняття :

навчальна - ознайомити з різноманітними видами, формами і розмірами підвісок, їх класифікацією; з абеткою закодованих літер в українському народному орнаменті та символах;

вчити виготовляти підвіски-обереги технікою бісерного ткацтва за схемами.

розвивальна (корекційна) - розвивати вміння працювати на ткацькому верстаті за схемою, вдосконалювати навички нанизування бісеру, координацію рухів, увагу, пам'ять, зорову пам'ять, творчу самостійність, фантазію, формувати естетичний смак, розвиток емоційної сфери, розвиток творчого потенціалу;

виховна - виховувати дбайливе та шанобливе ставлення до історії свого народу, народних джерел та традицій, почуття патріотизму, зміцнювати інтерес до народної творчості.

Методи:

- словесні (розповідь, пояснення, бесіда, інструктаж, заохочення, рефлексія)
- наочні (демонстрація зразків виробів, відео презентація, схеми, картки з техніки безпеки)
- практичні (практична робота з плетіння підвісок на ткацьких верстатах, виготовлення готового виробу)

Тип заняття: формування практичних умінь та навичок.

Форма заняття: групове.

Вікова категорія: вихованці гуртка 2 року навчання, 11 – 13 років.

Міжпредметні зв'язки: народознавство, історія, природознавство.

Обладнання: тарілочки для бісеру, бісер, нитки, голки, ножиці, серветки, картки зі схемами закодованих власних імен, картки з техніки безпеки.

Демонстраційний матеріал: зразки виробів, ноутбук, відео презентація «Підвіски - популярні елементи бісерних виробів. Закодовані в візерунках слова», музикальна відео руханка «Веселка», «Цікава Варвара», карти з обличчями, малюнок на ватмані «потяг настрою».

Очікувані результати:

знатимуть

- кодове значення українських літер та їх використання в українському орнаменті;
- техніку бісерного ткацтва;
- історію, культуру та традиції свого народу;

вмітимуть

- нанизувати бісер на голку;
- плести підвіски-обереги технікою бісерного ткацтва за схемами;
- працювати на ткацькому верстаті;
- оцінювати якість власної роботи.

Попередня підготовка:

- відео презентацій «Підвіски - популярні елементи бісерних виробів. Закодовані в візерунках слова», музикальної гімнастики «Цікава Варвара», музикальної відео руханки «Веселка»;
- корекційних вправ «Відпочинок»;
- вправи «Потяг настрою»;
- карток зі схемами закодованих власних імен;
- зразків виставкових робіт.

Хід заняття**I. Вступна частина.****1. Організаційний момент.**

(Діти займають свої робочі місця. На столах лежить все необхідне до роботи).

- Добрий день діти, давайте привітаємося з вами вітанням «Добрий день»

Вітання «Добрий день»

Треба разом привітатись:

- Добрий день, добрий день,

Дружно весело сказати:

- Добрий день, добрий день.

- Один-одному всміхнулись.

- Добрий день, добрий день.

На місця дружно сідаємо

І роботу починаємо!

2. Актуалізація опорних знань.

- Які види бісеру ви знаєте? Назвіть їх. (бісер круглий дрібний та великий, стеклярус (довга трубочка), рубка (коротка трубочка), намистини різного розміру).

- Скажіть які ви знаєте прикраси, що можна виготовити з бісеру?

- Які ми з вами вже виготовляли на занятті?

- Ви знаєте як правильно працювати на ткацькому верстаті, знаєте різні техніки з бісеру. Ми сьогодні з вами спробуємо створити нову прикрасу на нашому занятті у техніці «Бісерне ткацтво» паралельним плетінням з дрібного круглого бісеру.

3. Мотивація навчальної діяльності дітей.

- Діти, хто з вас чув такий вислів: «Не кажи не вмію, а кажи навчусь»? Як ви його розумієте.

(Діти відповідають)

- Це народна мудрість.

- Людина – це фортеця, яка складається з багатьох цеглинок, які усе життя накладаються одна на одну і будують великий окремий замок. Коли ми народжуємося, то бачимо світ у найяскравіших фарбах, цікавимося і задаємо безліч питань – пізнаємо життя. Коли дорослішаємо - здобуваємо знання через книги, історії і все частіше можна почути: «Я не вмію». Чому так? Невже все стало таким нецікавим чи нові знання і навички не потрібні?

На мою думку, людина не в змозі знати все. Але та, що багато знає, дуже цінується в теперішньому суспільстві, яке потребує інноваційних, нових ідей. Тож кожна цеглинка – це наші знання, які ми повинні здобувати протягом усього життя. І щоб ніколи не казати – я не вмію, треба проявити велику наполегливість, терпимість і жагу до великого скарбу – ЗНАНЬ!!!

II. Основна частина.

1. Бесіда.

- Тема нашого заняття цікава, вона стосується оберегів.

Оберіг - це такий предмет, якому приписують надприродну здатність відвертати від його власника хвороби, біду, приносити щастя і гаразди, це чарівний предмет, що призначений захищати свого власника. Також вважається, що він може принести удачу, попередити про небезпеку, поліпшити стан здоров'я. Через це обереги зажили неабиякої популярності ще з давніх-давен. Люди пов'язували віру з добром, успіхом, щастям та певними символами в оберегах. Обереги завжди мали захищати людей і їх світ від негараздів: нечисті, нещастя, захворювань. Кожен з нас, напевно, бажав би мати такий оберіг, який захищав би його від зла та недобрих людей.

2. Повідомлення теми та мети заняття.

Тема нашого заняття: «Підвіски - популярні елементи бісерних виробів. Закодовані в візерунках слова». Ми ознайомимося з видами цих прикрас і виготовимо підвіски - обереги зі своїм закодованим ім'ям - на щастя, на долю, як кажуть у нас в Україні.

3. Демонстрація зразку виробу.

- Я запрошую вас до перегляду відео презентації «Підвіски - популярні елементи бісерних виробів. Закодовані в візерунках слова»
(*Діти дивляться презентацію*)
- На стенді ви можете переглянути зразки підвісок-оберегів з українським орнаментом. Але це не простий орнамент – це імена, які зашифровані в орнаментах (Додаток 1).

4. Пояснення нового матеріалу.

Підвіска - це прикраса, що підвішувалася на ланцюжку, чи мотузці. (*Демонстрація слайдів з різними видами та формами підвісок: селянки, кораллі, гердани, намисто тощо*). Найчастіше вона носилася на шії, але деколи і на поясі, головному уборі, чи одязі. У різні періоди історії людства функції підвісок були різними - від магічних, тоді вони виконували функцію амулету - захисту від злих духів, сил Природи, до винятково естетичних - вони сприймалися тільки як прикраси. Але чим глибше заглянути в наше історичне минуле, тим сильніше вимальовується її первинний зміст - це захист і оберіг. Подивіться на різні традиційні українські орнаменти. Це не просто ромби, гілки та спіралі, ці фігури створювалися десятки століть тому як унікальні символи. У часи, коли наші предки володіли магічним зв'язком зі світом Природи: рослин, тварин, небесних світил вони вигадували різні орнаменти. Символами Сонця, Землі, Всесвіту, Роду вони малювали свою долю, відтворюючи їх на полотні, виписуючи таємничі древні знаки як заклинання, як обереги, як коди свого роду. Саме тому вони прикрашали свої вироби найпростішими орнаментами. У сучасному житті є можливість зашифрувати слова, назви

міст та власне ім'я у схему українського орнаменту, який нагадує код нації. Кожна літера - це символ, кожен символ - це потужний оберіг. Абетку та її тлумачення видав у своїй книзі Володимир Підгірняк, дослідник української писанки та вишивки. *(демонстрація слайду абетки - символів, приклади слів.)* Шляхом аналізу вивчення народної творчості прикарпатського краю, він виявив певні закономірності в українських орнаментах, які наштовхнули його на виявлення в них закодованої інформації. Ось так виглядають звичні поширені імена українців, які закодували в українській вишивці. Сьогодні ми з вами будемо виготовляти підвіски-обереги з закодованим особистим ім'ям у техніці бісерне ткацтво.

- Подивитися на картки з українськими орнаментами, в яких закодовані імена. Знайдіть своє ім'я (Додаток 2).

5. Відео руханка «Веселка».

(Діти виконують за зразком руханку)

6. Практичне заняття. Технологія виготовлення підвіски-оберегу технікою бісерного ткацтва за схемою (Додаток 2).

- Роботу треба виконувати старанно, щоб виріб мав гарний, охайний вигляд.

- Необхідні матеріали для роботи:

- бісер дрібний, круглий червоного, білого, чорного кольору;
- тарілочки для бісеру;
- ножиці;
- нитки;
- голки;
- схеми.

- Розгляд та розбір схеми :

- З якої сторони «читаємо» схему? (зліва направо)
- З якого ряду починаємо набір бісеру? (з першого верхнього ряду)

(Діти розглядають схеми та окремо розбирають її послідовність виготовлення)

- Послідовність виготовлення підвіски:

1. Закріплюємо робочу нитку на крайню ліву нитку основи, яка натягнута на верстаті.
2. Набираємо на голку необхідну кількість бісеру за схемою.
3. Проводимо голку під натягнутими на верстат нитками основи.
4. Обережно розташуйте бісерини в проміжках між нитками основи.
5. Проведіть голку через бісерини повторно так, щоб на цей раз вона пройшла над ниткою основи справа на ліво. Так, ми сформуємо перший ряд бісерного полотна. Закінчивши перший ряд переходимо до плетіння другого ряду.
6. Кожний наступний рядок виконуємо аналогічно за візерунком схеми. Слідкуйте, щоб ви не відступали від схеми плетіння.
7. Закінчивши роботу закріплюємо нитку.

- Перед творчою роботою треба повторити всім правила техніки безпеки.

Гра «Так чи ні»

1. Ножиці передаємо кільцями вперед (Так)
2. Роботу починаємо з дозволу керівника (Так)
3. Зберігаємо ножиці і голки у кишені (Ні)
4. Беремо бісер у рот (Ні)
5. Бісер зберігати у коробочках, тарілочках (Так)
6. Нитку підтягуємо, відрізаємо за допомогою зубів (Ні)
7. Голку тримати на безпечній відстані від товариша (Так)

Самостійна робота учнів.

(На самостійній роботі проводиться корекційна вправа «Відпочинок» та руханка для очей: «Цікава Варвара»)

Корекційна вправа «Відпочинок».

- Посварились дві сестрички (пальці рук закриваються у кулачки)
- Розійшлися, хто куди (руки нарізно)
- Та невдовзі - помирились (кисті рук розслабити)
- Обнялись - нема біди (пальці рук згинаються в «замок»)

Руханка «Цікава Варвара».

Цікава Варвара

Дивиться вліво,

Дивиться вправо,

Дивиться вгору,

Дивиться вниз,

Трішки присіла на карниз, *(подивитись на кінчик носа)*

Звідти звалилась вниз *(подивитись на підлогу)*

Закрити очі (порахувати до 5) відкрити.

III. Заключна частина

1. Підведення підсумків заняття.

Виставка робіт вихованців. Аналіз готових виробів. Визначення активних, уважних, старанних вихованців.

Запитання:

1. Що нового ви дізнались на занятті?
2. Що ми з вами сьогодні робили на занятті?
3. Яку техніку плетіння ми сьогодні використовували?
4. Де можна використати набуті знання та вміння?

2. Рефлекся.

Вправа «Потяг настрою» (Додаток 2).

- Я вам роздам малюнки облич з різним настроєм. Вам треба вибрати варіант, який підходить кожному, згідно вашого стану та відповісти на питання.

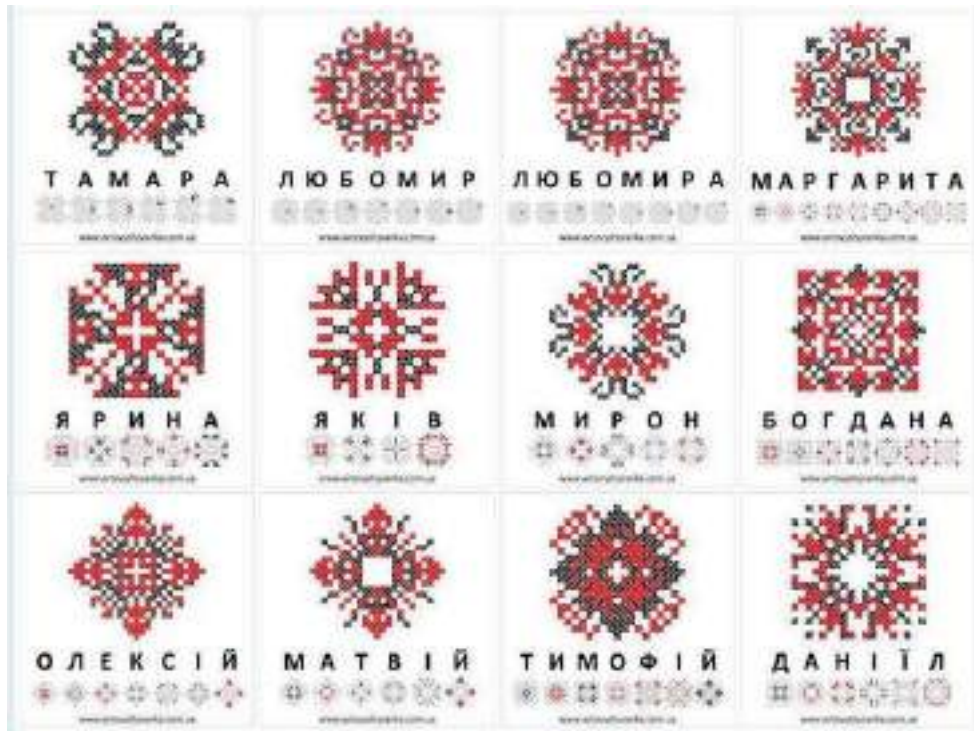
- Які у вас враження від заняття, чи отримали ви задоволення? Якщо ні, то поясніть, будь ласка чому?
- У кого на занятті все вийшло у кого не вийшло?
(Діти виконують вправу, та діляться своїми враженнями)
- На дошці намальований на папері «потяг настрою» з вагонами, давайте розмістимо свої обличчя на нашому потязі.

3. Мотивація до створення нових робіт у техніці бісерного ткацтва.

- Молодці, ви старанно працювали і вийшов гарний результат. Бажаю вам і на далі займатися бісерною творчістю і розвивати свої здібності та талант. Завжди пам'ятайте, окрім нас українців, ніхто не збереже наші традиції, нашу історію, нашу народну творчість. Бісероплетіння один з видів народної творчості, тому бажаю вам і надалі займатися цим цікавим видом декоративно-прикладної творчості.

Додаток 1

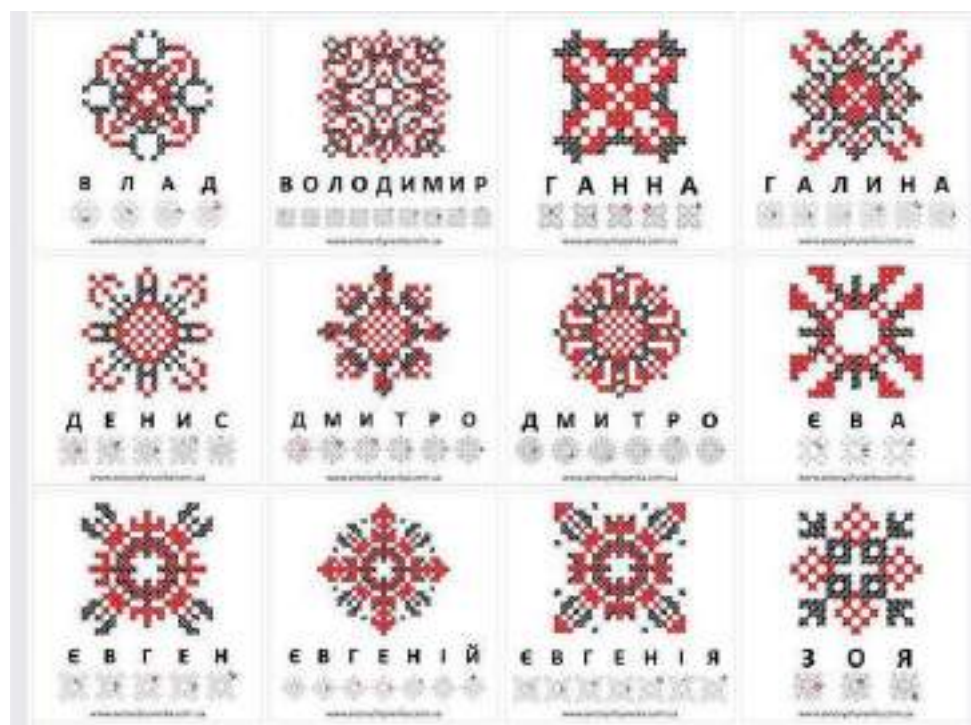

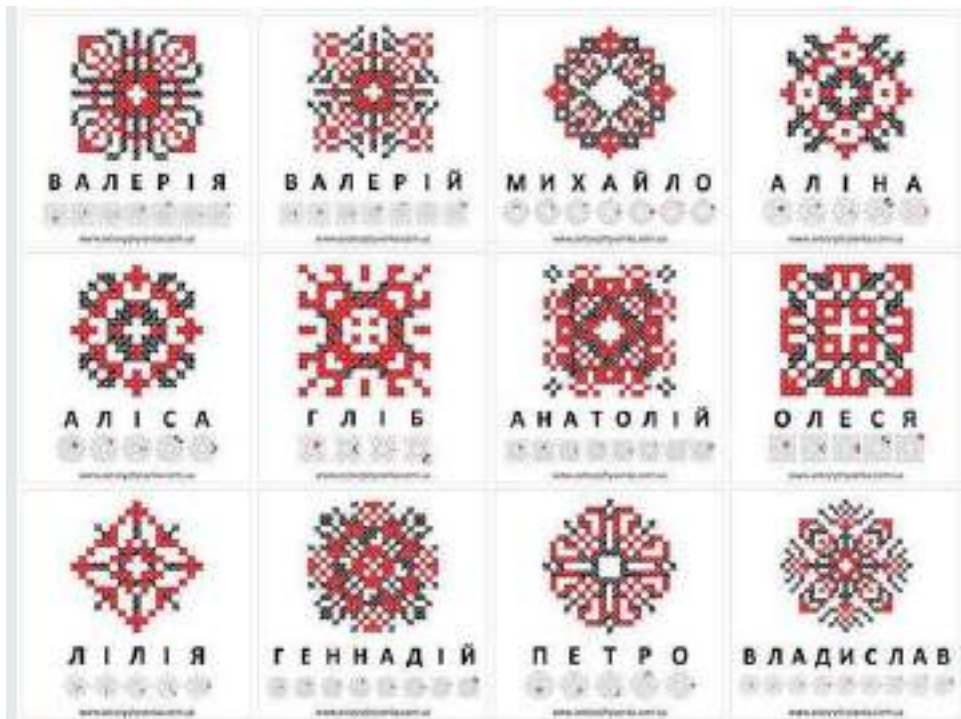

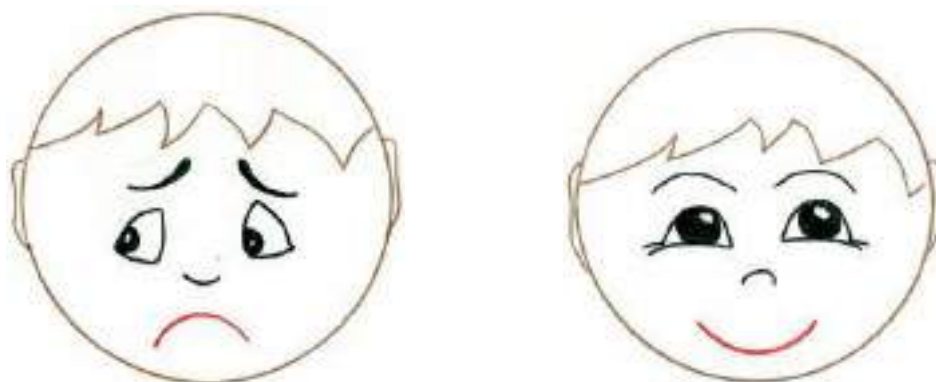

Селиверстова Г.В.
керівник гуртка «Веселка»

ВИГОТОВЛЕННЯ КАБЛУЧКИ З ЕЛЕМЕНТАМИ УКРАЇНСЬКОГО ОРНАМЕНТУ У ТЕХНІЦІ ВИШИВКА ХРЕСТОМ

Мета заняття:

- ознайомити з видами орнаментів в українській вишивці, композицією у вишивці;
- вчити вихованців вишивати хрестом та створювати прикраси;
- поглибити знання учнів про українську народну вишивку як вид декоративно-ужиткового мистецтва;
- розвивати дрібну моторику рук, творчу уяву, образне мислення;
- виховувати любов до праці, наполегливість, цілеспрямованість.

Методи :

- словесні: розповідь, бесіда, рефлексія;
- наочні: демонстрація зразків виробу, презентація, картки з техніки безпеки;
- практичні: практична робота.

Тип заняття: комбінований

Форма заняття: групове

Вікова категорія: вихованці гуртка 1 року навчання 9-11 років.

Обладнання:

Інструменти та матеріали: ножиці, нитки муліне жовтого та коричневого кольору, голка, канва 3*3 см., термопістолет, термоклей, картон, синтепон, металева заготівля каблучки.

Демонстраційний матеріал: зразки робіт педагога, відео презентація закодованих символів в українській вишивці, пам'ятки з техніки безпеки при роботі з ножицями та голкою.

Очікувані результати:

знатимуть

- українські орнаменти та їх символіку;
- послідовність вишивки українського орнаменту;
- українську культуру, традицій українського народу;

вмітимуть

- виготовляти каблучку з елементом українського орнаменту;
- вишивати хрестом;
- працювати самостійно.

Попередня підготовка:

- відео презентації;
- зразків виставкових робіт;
- пам'яток з техніки безпеки.

Хід заняття

I. Вступна частина

1. Організаційний момент

Привітання. Перевірка готовності дітей до навчання.

2. Актуалізація опорних знань.

Вправа «Мікрофон»

- Зверніть увагу на зразки готових прикрас, на забарвлення, візерунки.
Що ви можете про них сказати?
- Які мотиви використовуються для зображення узорів?
- Що називають орнаментом?
- Які орнаменти ви знаєте?

3. Мотивація навчальної діяльності.

Відео презентація.

- Ми бачимо на рушниках та вишиванках різноманітні рослини – квіти, дерева, кущі, птахів, звірів, вужиків, зірочки, хрестики, крапочки, кривульки, ромбики, трикутники та інші зображення. Усе це – символіка, через яку розкривається ставлення українців до таких філософських понять, як Всесвіт, життя на землі, народження чогось нового, осмислення свого місця на землі та покликання.
- Як ви вважаєте, вишивка – це просто вид декоративно-прикладного мистецтва, або вона має якийсь значення?
- Чи чули ви, що українські орнаменти бувають різні за призначенням, а також бувають різними для чоловічого та жіночого одягу?

II. Основна частина

1. Бесіда.

- Сьогодні ми з вами познайомимось з поняттям композиція.

Композиція - це творче поєднання елементів узору, об'єднаних змістом, кольором, формою.

Композиція вишивки для виробу повинна відповідати певним художнім вимогам:

- форма, призначення та якість матеріалу оздоблювального виробу;
- узор повинен відповідати характеру переплетення ниток і роду волокон тканини;
- вишивка повинна відповідати вимогам до даного виробу, не повинна заважати його практичному призначенню;

Основними правилами композиційної побудови для вишивання є:

- відповідність основній темі;
- знаходження композиційного центра;
- пропорційність і симетричність розташування елементів узору;
- рівновага й закон ритму.

Щоб вишивка виглядала гарно, необхідно правильно розмістити її на виробі (серветці, доріжці тощо), а форми й розміри її повинні гармоніювати з формою й розмірами виробу. Узор вишивки має бути і не занадто маленьким, і не дуже великим, розміщувати його потрібно перш за все на тій частині, яка більше привертає до себе увагу. Якщо узори симетричні, то не можна допускати зміщення елементів вгору або в низ, вліво чи вправо. Саме тому орнаментальну смугу на виробах слід вишивати з середини рапорту й середини малюнка.

(Презентація)

На початку заняття ми вже говорили про знаки - символи, які змінювалися з розвитком суспільства і набули магічного значення. Звернімося ще раз до їх тлумачення: трикутник - гори, круг, ромб, квадрат - сонце й місяць.

Крім того, ці символи можуть вишиватися разом з додатковими прямими, зламаними, схрещеними лініями. Пряма лінія символізує поверхню землі, ламана - воду. Полуниця є символом сонця, її вишивають на дитячому одязі як оберіг. Хміль - символ кохання, виноград - радості та краси створення сім'ї. Ластівка - символ доброї звістки. Жіноча фігура з піднятими або опущеними руками і головою у формі квадрата чи ромба означає богиню Землі, матір природи, яка створює гармонію життя.

2. Повідомлення теми та мети заняття. Знайомство зі зразком виробу.

- Сьогодні на нашому занятті ми будемо виготовляти каблучку, в середині якої буде вишитий український орнамент в техніці «Вишивка хрестом». Ви навчитеся правильно розміщувати орнамент, згідно розміру каблучки, навчитеся поєднувати кольори.

- Подивіться, що я тримаю в руках?

(На оксамитовій подушці лежить набір прикрас)

- В мене є тут сережки, підвіс та каблучка. Вам подобається цей набір прикрас?
- Ось таку каблучку сьогодні ми навчимося робити.

3. Пояснення нового матеріалу.

Хрест в історії людства виступає як найдавніший символ найвищих сакральних цінностей. Майже в усіх світових культурах не лише євразійського круга, але і в Австралії, Океанії, доколумбовій Америці він відомий як найбільший оберіг. На відміну від круга і квадрата, головна ідея яких полягає у розмежуванні зовнішнього і внутрішнього простору, хрест підкреслює ідею центру і основних напрямів, що йдуть від нього. Символізм хреста настільки невичерпний, наскільки невичерпна багатомірність Творіння. В найбільш узагальненому вигляді хрест виступає як абстрагований геометричний символ Світового дерева, як символ чотирьох елементів повітря, землі, води і вогню. В містичному плані по вертикалі хрест символізує Буття і Небуття, по горизонталі - Становлення і Розпад, його можна розглядати як ідею часу, простору, взаємодії духовного і матеріального, чоловічого і жіночого, всіх проявів Буття. Але в наш час хрест найбільш поширений у християнському світі як символ Христа - символ Воскресіння, перемоги Вічного над Тлінним, Духовного над Матеріальним, Світла над Темрявою.

Хрест у колі в астрономів та астрологів є символом Землі, її ефірного світу з чотирма напрямками. Подвійне накладання хрестів зі зміщенням на 45 градусів творить восьмираменний хрест, що символізує астральний світ землі. Ці хрести найбільш поширені у світовій сакральній культурі, їх зустрічаємо у розписах всіх християнських храмів, особливо велике розмаїття давньої символіки поєднує в собі Софійський собор у Києві.

Хрест з загнутими кінцями, що вказують на відцентровий рух, творить символи сонячного культу - сваргу або свастику. В магічну силу цього символу вірили всі древні народи. Велику кількість свастичних символів зустрічаємо в українських православних храмах, зокрема Софійський собор у Києві - це цілий пантеон символіки давніх українців.

Хрест (зокрема різні його модифікації) – один з найпоширеніших знаків у світовій культурі загалом. Він багатогранний і невичерпний. Цікаво, що прямих хрест – це символ Сонця, Творця, чоловічого начала. Косий хрест – уособлення жіночого начала, Місяця. Накладання цих двох

фігур дає подвійний хрест, або 8-променеву зірку – символ об'єднання двох начал. Відомо, що ще у дохристиянські часи хрест служив оберегом від злих духів. Перехрещення двох ліній символізувало зустріч Земного з Небесним. Хрест означає також гармонію чотирьох стихій: вогню, води, землі і повітря (Додаток 1)

4. Практична частина.

Повторення правила техніки безпеки у роботі з ножицями та голкою
(картки з техніки безпеки)

Послідовність виготовлення:

- Знайти середину квадрату на канві та закріпити нитку.
- За орнаментом та кольором вишити хрест.
- Зробити з картону заготовку по розміру каблучки.
- Наклеїти на картонний шаблон синтепон та зробити об'ємну форму.
- Обтягнути картонний шаблон канвою з готовим орнаментом.
- Вклеїти готовий орнамент у заготовку каблучки.

III. Заключна частина.

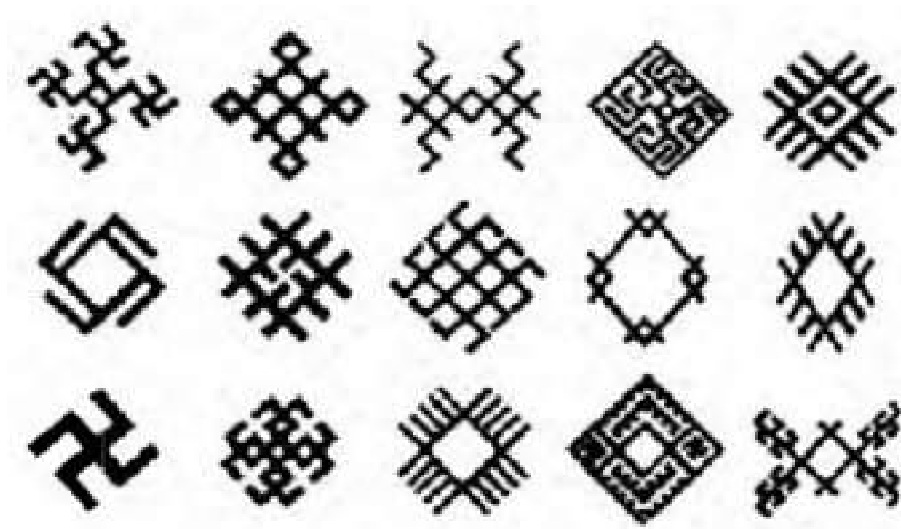
1. Рефлексія.

Вправа «Склади букет»

(Дітям роздаються квіти з фетру червоного, білого та жовтого кольору і пропонується покласти їх до корзини, якщо їм цікаво було на занятті і все вдалося, то червоні, якщо щось не вдалося – жовті, якщо не сподобалося – білі квіти. Після завершення вправи усі роздивляються букет та діляться своїми враженнями).

2. Підведення підсумків заняття.

- В якій техніці ми сьогодні працювали з вами?
- Де можна ще використовувати цю техніку?
- Які нові знання ви здобули для себе?
- Вам подобалося заняття?
- Сьогодні ми з вами ознайомилися з закодованими орнаментами в українській вишивці. Навчилися створювати композицію вишивки та дізналися як можна використовувати її для виготовлення прикрас. Прикраси з українським орнаментом дуже стильні і мають велику цінність в наш час.
- До побачення, мені було приємно з вами працювати.

Коваленко В.Л.
керівник гуртка «Бісероплетіння»

СТВОРЕННЯ ЖІНОЧИХ ПРИКРАС - СЕРЕЖОК З ЕЛЕМЕНТОМ УКРАЇНСЬКОЇ ВИШИВКИ

Мета заняття:

- познайомити з технікою виготовлення сережок з бісеру;
- учити вихованців вишивати закодовані імена бісером;
- розвивати дрібну моторику пальців рук, творчу уяву;
- стимулювати до створення виробів декоративно-ужиткового мистецтва;
- виховувати любов до українських традицій;
- створити атмосферу позитивного настрою та творчого пошуку під час роботи.

Методи:

- словесні (розповідь, пояснення, інструктаж, рефлексія)
- наочні (демонстрація зразків виробів, відео презентація)
- практичні (практична робота)

Тип заняття: комбінований.

Форма заняття: групове.

Вікова категорія: вихованці гуртка 2 року навчання, 10-12 років з порушеннями зору.

Обладнання:

Інструменти та матеріали: ножиці, клей ПВА, бісер, нитки, голки, картон для основи сережок, канва, швензи.

Демонстраційний матеріал: зразки робіт, відео презентація, схеми вишивок імен.

Очікувані результати:

знатимуть

- послідовність виготовлення сережок з вишивкою;
- матеріали, які використовують для створення сережок;
- послідовність вишивки елементу українського орнаменту;

вмітимуть

- виготовляти сережки прикрашені бісером;
- вишивати елементи імен бісером;
- дбайливо ставитися до робіт ручної праці.

Попередня підготовка:

- відео презентації;
- картонних шаблонів для основи сережок;
- схем для вишивки імен;
- зразків виробів;
- матеріалів для роботи.

Хід заняття

I. Вступна частина.

1. Організаційний момент.

Привітання. Перевірка готовності дітей до заняття.

- Любі діти, добрий день.

Я рада привітати вас.

Нехай натхнення та бажання заходять разом з вами в клас!

Будемо дружно ми працювати, створювати та вишивати!

2. Мотивація навчальної діяльності дітей.

У бісері є скло

Подібне до перлини,

Улюблене всіма,

По всій планеті лине.

І носить люд його

На півночі, в степах,

Так само, як на півдні у гаях!

- Так М.В. Ломоносов писав рядки про вироби з бісеру.
- А ви знаєте хто такий Михайло Ломоносов?

(Діти відповідають)

- Ця людина талановитий вчений, який вніс великий вклад в вироблення бісеру. Він досліджував теорію кольору і зробив не мало дослідів по отриманню кольорового скла для мозаїки.

3. Актуалізація опорних знань.

- Давайте пригадаємо, які прикраси ми з вами виготовляли на заняттях?
- Діти, скажіть, а подобається вам носити прикраси?
- Про які саме ви мрієте?
- А можете їх зробити самостійно? А чому не зробили?

(Діти відповідають)

II. Основна частина.

1. Бесіда.

Бісероплетіння - вид рукоділля, за допомогою якого ви можете прикрасити свій одяг, речі, предмети побуту, зробити їх індивідуальними. Бісер останнім часом став дуже популярним матеріалом. Створення прикрас з бісеру - захоплююче і творче заняття. З бісеру можна зробити все, що душі завгодно! Це можуть бути різні браслети, кольє, намиста, сережки, паски, сумочки. Ця робота приносить величезне задоволення і дозволяє оновлювати асортимент сережок, перснів і намиста новими унікальними виробами. Адже це чудово, коли в тебе є речі, не схожі на інші, куплені в магазині. Ваші речі стають авторськими, дизайнерськими, набувають неповторної індивідуальності.

Зараз вишивка сприймається тільки як декоративний елемент, але для наших предків вона мала велике значення. Вони могли розшифрувати вишивку, тому що кожен символ в орнаменті має своє значення.

Наші предки малювали свою долю, відтворюючи її на полотні, виписуючи таємничі знаки як обереги, як коди свого роду. Саме тому вони прикрашали свої вироби найпростішими орнаментами. Сьогодні, якщо знати схему букв, можна зашифрувати у вишивці будь-яке слово, ціле речення. Кожна літера – це не тільки вишитий символ, а й потужний оберіг. Я гадаю, що всім вам цікаво буде подивитися, як виглядають ваші імена, закодовані в українському орнаменті.

- Я пропоную вам гру «Знайди своє ім'я»

-

Знайди і своє ім'я. (Показ схематичних зображень імен).

- Подобаються ці «коди» вам?

2. Повідомлення теми та мети заняття.

- Я пропоную вам сьогодні разом зі мною зробити перші кроки в кодуванні власних імен і за допомогою цих орнаментів виготовити індивідуальні сережки-обереги. Ви зможете навчитися вишивати бісером за схемою ваші імена та створювати сережки за допомогою спеціальної фурнітури.

Ви працюватимете з ножицями, дрібним бісером, клеєм, голками, тому треба бути уважними під час роботи, щоб не поранитися. Зараз ми повторимо правила з техніки безпеки.

(Повторення ТБ)

3. Демонстрація виробів у відео презентації.

(Презентація сережок оздоблених українським орнаментом)

- Ось ви бачите приклади плетіння сережок з бісеру. Чим схожі ці вироби між собою? А чим різняться?
- Які кольори в основному використовуються у виробках?
- Чи використовували б ви у своєму житті дані види прикрас?
- Подивіться на зразки сережок, виконаних мною. Подобаються вам ці прикраси?

(Діти відповідають)

4. Пояснення нового матеріалу.

Для створення гарних сережок з бісеру однієї фантазії замало. Буде потрібна спеціальна фурнітура.

Словникова робота: Швензи – це застібки для сережок, їх основа. Вони мають вид гачка з кріпильною петелькою знизу. Для зручності при носінні можна закріпити сережку заглушкою.

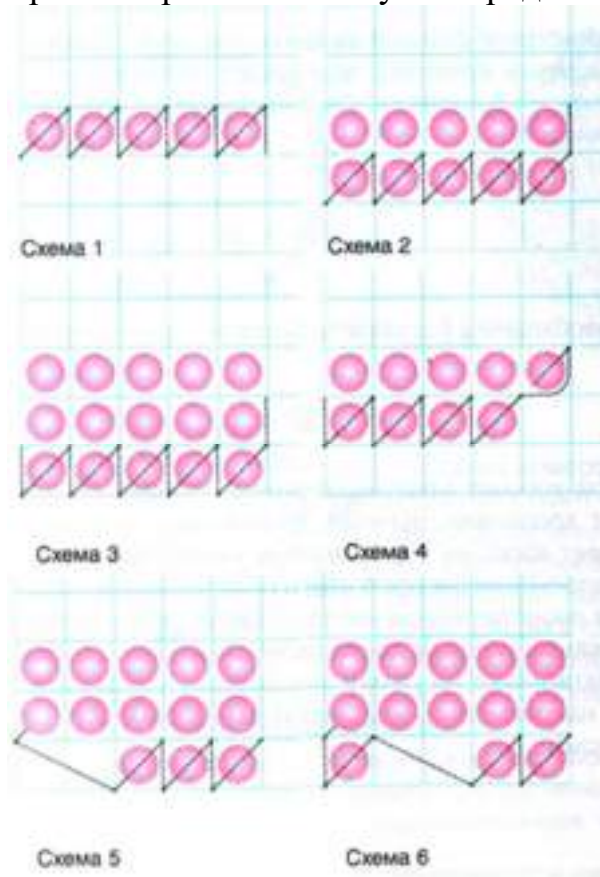

У вас на столах лежить все необхідне для роботи. Це бісер, канва, голки, нитки та найголовніше – схеми закодованих імен. І зараз ми будемо створювати власні шедеври - обереги.

5. Практична робота.

У своїй роботі з виготовлення цих ексклюзивних прикрас необхідно дотримуватися послідовності дій:

- За допомогою схем вишиваємо на канві ваші імена:
- Беремо голку з ниткою, знаходимо умовну серединку на канві. Зі зворотної сторони вишивки проколюємо голкою у нижню ліву частину квадрату. Тепер одягаємо бісеринку червоного кольору і проколюємо голкою у праву верхню точку цього квадратику. Це ми отримали перший верхній ряд і ця бісеринка буде в нас посередині. Тепер нам потрібно перейти на наступний рядок.

- Для цього відступаємо справа ще один квадрат на канві нижче рядочком, щоб верхня бусинка була посередині. Проколюємо голкою зі зворотної сторони у правий верхній кут цього квадратику, одягаємо червону бусину і голкою проколюємо у лівий нижній кут. Потім зі зворотної сторони виводимо голку на сусідньому квадратику у правому верхньому кутку квадратику, одягаємо знову червону бусинку і ведемо голку у лівий нижній кут даного квадратику. Цей рядок ми йдемо в протилежному напрямку, але нахил вишивки при цьому не змінюється. А

далі все за схемою. Порожній квадрат на схемі ми теж пропускаємо і на канві, але нахил залишаємо.

- Коли вишивка готова, залишаємо по 1 см. з країв для загорнення та вирізаємо цю готову вишивку;
- Наклеюємо її на картон і закриваємо іншим картоном зворотню сторону;
- Пришиваємо нитками наш виріб до швензи. Наша прикраса – обєріг готова!

Під час практичної роботи проводиться фізхвилинка:

Бісер ми в руках тримали
Втому рученьки пізнали.
Треба трошки відпочити
Та роботу закінчити.
Руки вгору, руки вниз,
Навкруг себе обернись.
Руки вгору, руки в боки
Та пройди чотири кроки.

III. Заключна частина:

1. Рефлексія.

Вправа «Мої емоції»

(Дітям пропонується вправа, в результат якої замість відповіді - так, вони будуть плєскати в долоні)

- Вам сподобалося наше заняття?
- Ви задоволені своїм результатом?
- Цікава була вам інформація про те, що існують орнаменти, в яких зашифровані слова?
- Ці сережки ви будите носити?
- Зараз я покажу вам ще підвіс, який має такий же орнамент як і сережки. Скажіть мені, вам він подобається? Ви хотіли б зробити собі такий?

- На наступному занятті ми будемо виготовляти з вами підвіс і у вас вийде сучасний набір прикрас.

2. Підведення підсумків заняття.

- Що ми сьогодні з вами навчилися виготовляти?
- Як ви вважаєте, здобуті вами знання знадобляться у житті?
- Чому ви так вважаєте?

Ви всі сьогодні молодці. Виготовили такі гарні прикраси з бісеру власноруч, в яких втілена частка української культури. Вони такі різні, яскраві та неповторні.

3. Мотивація до створення нових робіт.

Набуті вами знання знадобляться у повсякденному житті. Тепер ви самі можете вдома вишити імена своїх рідних і приготувати для них приємний індивідуальний подарунок на день народження.

Я вам бажаю творчого натхнення у створенні нових робіт! Ви молодці!

Лінник Л.Б.

керівник гуртка «Барвінок»

ВИГОТОВЛЕННЯ БРАСЛЕТУ. РОМБІЧНІ ЕЛЕМЕНТИ В УКРАЇНСЬКОМУ ОРНАМЕНТІ

Мета заняття:

- познайомити з технікою виготовлення браслетів з намистин з використанням ромбічних елементів українського орнаменту;
- учити вихованців створювати авторські браслети ручної роботи;
- розвивати дрібну моторику пальців рук, творчу уяву;
- стимулювати до створення виробів декоративно-ужиткового мистецтва;

- виховувати любов до своєї Батьківщини, повагу до традицій та культури свого народу;
- створити атмосферу позитивного настрою та творчого пошуку під час роботи.

Методи:

- словесні (розповідь, пояснення, інструктаж, рефлексія)
- наочні (демонстрація зразків виробів, відео презентація, картки з техніки безпеки, буклети)
- практичні (практична робота)

Тип заняття: комбінований.

Форма заняття: групове.

Вікова категорія: вихованці гуртка 1 року навчання, 11-12 років.

Обладнання:

Інструменти та матеріали: круглогубці, намистини червоного та чорного кольору, ланцюжок, декоративна резинка для прикрас, декоративна тканинна стрічка з українським орнаментом, ножиці, клей.

Демонстраційний матеріал: зразки робіт педагога, скриня, буклет «Стародавні і сучасні українські прикраси» та відео презентація геометричних українських орнаментів та їх елементів, пам'ятки з техніки безпеки під час роботи з ножицями, клеєм.

Очікувані результати:

знатимуть

- техніку та послідовність виготовлення браслетів з бусин з використанням ромбічних елементів українського орнаменту;
- значення геометричних українських орнаментів у вишивці;
- українські традиції у створенні орнаментів;

вмітимуть

- створювати авторські браслети, правильно поєднувати кольори та форму намистин;
- використовувати декоративні намистини, ланцюжки, та декоративні елементи для виготовлення браслетів;
- працювати самостійно.

Попередня підготовка:

- відео презентації;
- буклет «Стародавні та сучасні українські прикраси»;
- зразки виставкових робіт;
- картки техніки безпеки при роботі з ножицями.

Хід заняття

I. Вступна частина.

1.Організаційний момент.

Привітання. Перевірка готовності дітей до заняття.

- Добрий день діти! Дуже рада вас бачити на занятті. Сьогодні я спробую створити атмосферу позитивного настрою та краси, і ви мені в цьому допоможете.

2. Актуалізація опорних знань.

- Ми з вами вже не раз використовували бісер та намистини у створенні декоративних сувенірів, у вишивці картин, і сьогодні на нашому занятті ми також будемо мати справу з кольоровими намистинами.

- Ви вмієте фантазувати, творчо мислити і сьогодні ці навички вам дуже знадобляться, ви будите створювати авторську прикрасу.

3. Мотивація навчальної діяльності дітей.

- Подивіться, будь ласка, що у мене в руках?

(В руках у керівника гуртка скриня. Діти відповідають)

- А що найчастіше тримають жінки у скринях? (Прикраси)

(Діти відповідають)

- А які ви знаєте прикраси?

(Діти відповідають)

- Подивіться, що лежить у нашій скрині. (Керівник гуртка дістає жіночі браслети)

- Подобаються вам вони? Хотіли б навчитися такі виготовляти?

(Діти відповідають)

II. Основна частина.

1. Бесіда.

Багато часу минуло, коли на зміну примітивним прикрасам людини, таким як: різноманітні мушлі, зуби та хребці тварин, камінці, кульки з глини, насіння рослин – прийшли прикраси з бісеру та намистин.

Великі намистини зі скла, пластику, металу, фарфору, деревини завдяки вдосконаленню технології виготовлення з часом ставали дедалі дрібнішими. Прикраси з бісеру та намистин з часом стали посідати значне місце у святковому та буденному одязі народів світу. Не пройшло стороною це й український народ. Сьогодні різнокольорові намистини різного розміру поєднують з підвісами, шнурами, мотузками, камінцями.

- У вас на столах лежать буклети «Стародавні та сучасні українські прикраси». Я пропоную вам їх переглянути.

(Вихованці роздивляються буклети)

- Які враження у вас від прикрас? Що вас здивувало?

(Вихованці відповідають)

2. Повідомлення теми та мети заняття.

- Я гадаю, ви вже всі здогадалися, що ми сьогодні з вами будемо робити українську жіночу прикрасу – браслет з намистин та підвісками з українським вишитим орнаментом – ромбом. Ви навчитесь за зразком виконувати браслет, створювати авторські прикраси. Дізнаєтесь про значення геометричних українських орнаментів та їх магічну силу.

3. Пояснення нового матеріалу.

Український орнамент своїм коріннями вирушає в глибину століть і є язичницьким символом тієї епохи. Його окремі елементи тлумачили, як символи – обереги, які мали захисну силу. Сьогодні український орнамент використовується як оздоблення одягу, прикрас, предметів побуту. Але якщо знати історію його створення, тлумачення його елементів, то інтерес до речей з українським орнаментом буде стрімко зростати.

Орнамент – візерунок або узор, побудований на ритмічному повторенні геометричних елементів, стилізованих тварин чи рослинних мотивів.

Рослинний орнамент складається з рослинних елементів, декоративно стилізованих квітів, листя, гілок.

Зооморфний орнамент складається як з реалістичних так і стилізованих зображень птахів, тварин, риб.

Антропоморфний орнамент – стилізоване зображення силуетів людей.

Предметний орнамент складається з зображення предметів побуту, знарядь праці, відпочинку, атрибутики театрального мистецтва, музичних інструментів тощо.

Каліграфічний орнамент утворюється з окремих літер або елементів тексту.

Пейзажний орнамент – реалістичне або стилізоване зображення мотивів природи, архітектурних пам'яток тощо.

Геральдичний орнамент – зображення гербів, орденів, медалей, емблем, значків.

Геометричні орнаменти виникли на основі графічних символів. Вони почали використовуватися у вишивці найдавніше і несли велику кількість важливої інформації, що була геометризована у зображенні. Найбільш поширеними мотивами геометричних орнаментів є геометричні фігури: ромбики, хрестики різної модифікації, кола, овали, зигзаги, трикутники, шеврони, меандри, хвилясті лінії, квадрати.

- Я хочу запропонувати вам переглянути відео презентацію про геометричні українські орнаменти та їх елементи.
(На екрані демонструється відео презентація геометричних українських орнаментів та їх елементів)

- Ви переглянули презентацію, дізналися, що вони символізують. Але я хотіла більш зупинитися на ромбі, тому що сьогодні ми його будемо використовувати у нашій роботі.

Ромб це паралелограм у якого всі сторони рівні. Особливим видом є ромб, сторони якого утворюють прямий кут, його називають квадратом. Основою розшифрування значення символу ромба у вишивці (він складається з двох трикутників) є чоловіче та жіноче начало. Та найцікавішим є те, що в проукраїнському розумінні три кута ромба тримає жінка (як три кути оселі), а лише четвертий – чоловік, який завершує цілісність. Існують різні види ромбічних елементів вишивки (Додаток 1, 2)

Ромб, або як його ще називають Трипільський квадрат – це також образ борони – інструмента, що готує землю до завісу. Крім простого ромба на українській вишивці дуже часто зустрічається ромб з гачками (вусиками) та інші його інтерпретації. Цей символ завжди вважався сильним оберегом, тому його вишивали на весільному вбранні та рушниках. Він символ сонця, землі та плодючості.

4. Знайомство зі зразком виробу.

- Перед вами зразок браслету, виконаний власноруч.
(Вихованці роздивляються браслет)

- Ми будемо виготовляти браслет, в якому відображається сучасний національний колорит українських прикрас.
- Браслет виконаний з червоних та чорних намистин, які одягнуті на тонку резинку. На нього за допомогою кілець ланцюжка підвішені тканинні підвіси з українським вишитим орнаментом – ромбом. Ви можете зробити декілька підвісів за бажанням.

5. Технологія виготовлення виробу.

- Виконання будь-якої прикраси має свою послідовність.
- У вас на столах лежать у тарілці: намистини червоного та чорного кольору, тканинна стрічка з вишивкою, тонка резинка, ланцюжок, клей. Ще нам знадобляться круглогубці, але вони лежать на моєму столі.
- Треба на резинку нанизати по черзі кольорові намистини (спочатку одного кольору, потім другого). Поміряти по розміру руки, зав'язати на вузлик резинку.
- Зрізати зі стрічки 2 орнаменти ромба, склеїти їх між собою.

- За допомогою круглогубців роз'єднати кільце ланцюжка з одного краю та одягнути на нього підвіс, зажати його. Другий край ланцюжка роз'єднати та вдіти на браслет і зажати його.
- Браслет готовий.

6. Практична робота.

- Перед тим як перейти до практичної роботи, треба повторити правила техніки безпеки. Картки з правилами лежать у вас на столах. Давайте по одному прочитаємо їх (Додаток 3).

(Діти виконують практичну роботу)

В процесі практичної роботи дітям пропонується відпочити і виконати вправу.

Вправа «Знайди пару»:

(Вихованцям роздаються паперові стрічки з українським орнаментом в одній кольоровій гамі, які розрізані на 3 частини. І вони повинні зібрати його, тим самим об'єднатися у групи).

III. Заключна частина.

1. Підведення підсумків заняття.

- Здобуті вами знання дуже корисні. Ви дізналися цікаву інформацію про український орнамент, та його магичні властивості, навчилися виготовляти браслет.
- Що ви дізналися про орнамент?
- Які бувають орнаменти?
- Що ви запам'ятали про геометричні орнаменти?
- Хотілося б вам зробити якусь прикрасу? Яку?

2. Рефлексія.

Вправа «Сонечко»

На дошці на ватмані намальовано коло у вигляді українського орнаменту. Вихованцям роздаються промені сонця, на яких зображені ромбовидні українські орнаменти і пропонується прикріпити навкруги сонця, якщо заняття сподобалось. Якщо ні, то промінчик дитина залишає собі і розповідає чому.

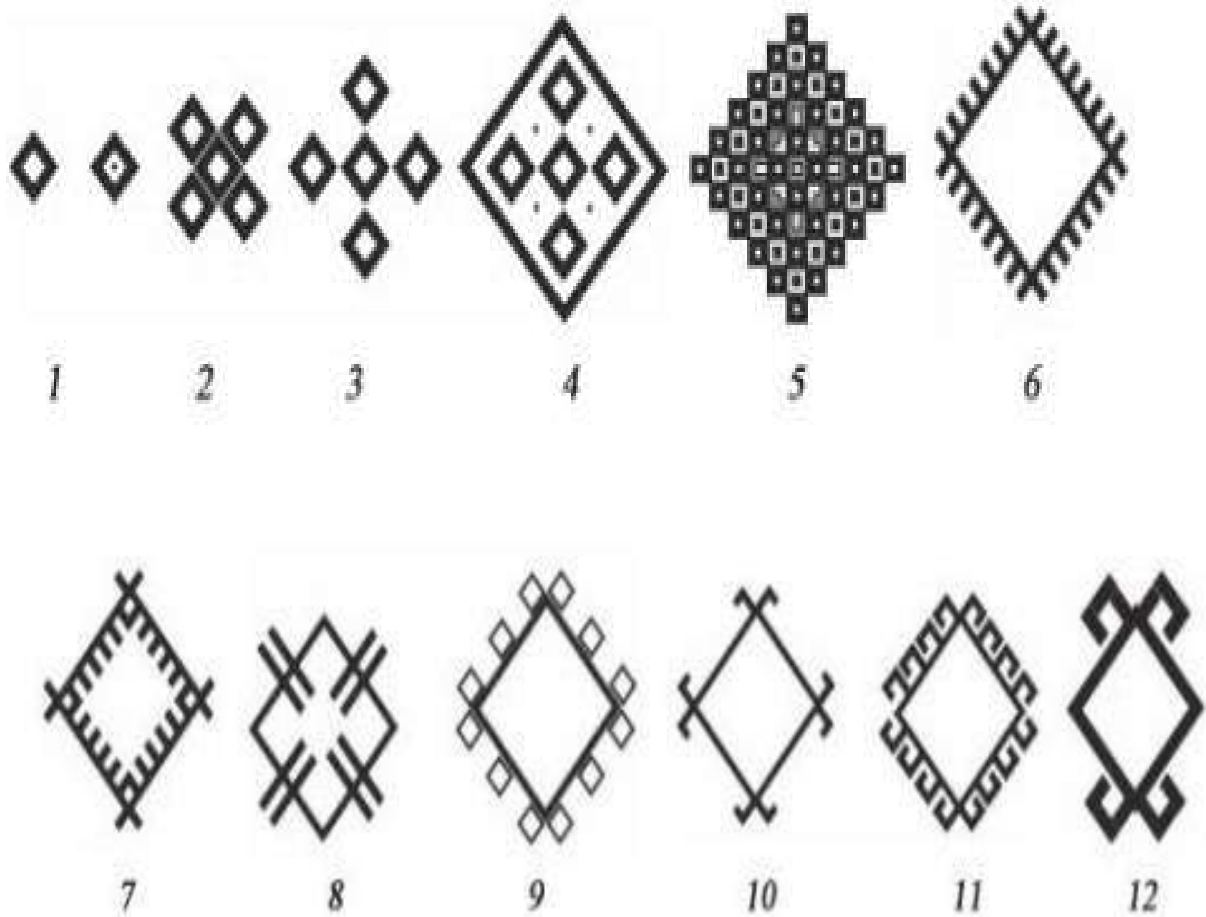
3. Мотивація до створення нових прикрас з використанням елементів українського орнаменту.

- Ви хотіли б виготовити брелок для ключів з орнаментом?
- Подивіться які є в мене брелоки? Подобаються вам вони?
- На наступному занятті ми будемо виготовляти брелок, або підвіс на сумку.

Я вам бажаю творчого натхнення у створенні нових робіт з декоративної творчості. В майбутньому вам знадобляться ці знання, може хтось з вас відкриє свою крамницю і ваші прикраси будуть користуватися популярністю.

Наше заняття закінчено, мені було приємно і комфортно з вами працювати.

Додаток 1

Савіна Н.Ю.
керівник гуртка «Художня вишивка»

ВИШИВКА ЗНАКА ЗОДІАКУ У ВИГЛЯДІ ОРНАМЕНТУ

Мета:

- ознайомити дітей з українським орнаментом та його символікою;
- навчити вишивати знаки зодіаку у вигляді українського орнаменту;
- сприяти розвитку пізнавальних інтересів учнів, виховувати повагу до української стародавньої культури, культурно-історичних традицій;
- пробуджувати почуття краси, прекрасного, зміцнювати бажання відроджувати традиції народу, заохочувати до вишивання виробів;
- виховувати культуру праці.

Методи:

- словесні (розповідь, пояснення, інструктаж, рефлексія)
- наочні (демонстрація зразків виробів, відео презентація, картки з техніки безпеки)
- практичні (практична робота)

Тип уроку: комбінований.

Форма заняття: групове.

Категорія учасників: вихованці гуртка 1 року навчання, 13-18 років з порушенням зору.

Матеріали та обладнання: фішки, медаль, комп'ютерна презентація, шпильки оздоблені вишивкою, аркуші з зображенням обличчя, схеми

вишивки зі знаками зодіаку, тканина (канва), голки, акрилові нитки, ножиці.

Очікувані результати:

знатимуть

- українські орнаменти та їх символіку;
- українську стародавню культуру, традицій українського народу;

вмітимуть

- вишивати знаки зодіаку у вигляді українського орнаменту;
- працювати самостійно.

Попередня підготовка:

- відео презентації «Українські орнаменти», «Закодовані слова та знаки зодіаку»;
- схеми вишивок;
- зразки виробу.

Хід заняття

I. Вступна частина.

1. Організаційний момент.

Привітання. Перевірка готовності дітей до заняття.

- Доброго дня, діти! Я рада вас бачити на занятті. Я бачу ви прийшли в гарному настрої і готові до співпраці.

2. Актуалізація опорних знань.

«Аукціон знань»

- Щоб пригадати вивчений матеріал і підготуватись до роботи над новою темою, ми проведемо «Аукціон знань». Аукціон – це місце, де продаються речі. На аукціоні річ, яка продається, достанеться тому, хто заплатить більше грошей. На нашому аукціоні буде розігруватись медаль. Ви можете її отримати за свої знання. Я буду задавати вам питання. Знаючи відповідь, ви можете підняти руку і відповісти. За кожну правильну відповідь ви отримаєте фішку. Той, хто набирає найбільше фішок, буде переможцем аукціону і володарем медалі.

Питання:

1. Який матеріал має такі ознаки: м'який, піддається фарбуванню, різанню, може зминатися, розтягуватися, рватися? (Тканина)
2. Що називається вишивкою? (Один з видів народного декоративного мистецтва. Зображення на тканині, виконане різними ручними або машинними швами)
3. Як називається тканина, яка використовується для вишивання хрестиком? (Канва)
4. Які інструменти і матеріали потрібні для вишивки? (Голка, нитки, тканина, ножиці)
5. Що таке орнамент? (Візерунок або узор, побудований на повторенні геометричних елементів, стилізованих тваринних чи рослинних мотивів.)
6. Які техніки вишивки ви знаєте? («Уперед голка», «тамбурний шов», «стебловий шов», «ланцюжок», «козлик», «хрестик».)

7. Які вироби прикрашають вишивкою? (Сорочки, рушники, серветки, сумки тощо)
8. Які прикраси на голову ви знаєте? (Резинки, обручі, краби, гребінці, вінки, діадеми, коронки, шпильки тощо).
9. Для чого вони нам? (Щоб змінювати свій облік).
10. Шпильки для волосся – це аксесуар, одяг чи головний убір? (Аксесуар).
(Діти відповідають на питання, після цього підводяться підсумки та нагороджується переможець).

3. Мотивація навчальної діяльності дітей.

- Дівчата, подивіться одна на одну. У кожної з вас волосся теж прикрашене. У когось обруч, у когось резинка, у когось коронка.
- А подивіться, яка гарна шпилька у Вероніки. Вона прикрашена вишивкою. Але це не просто вишивка. Це – український орнамент, в якому закодований знак зодіаку.

II. Основна частина.

1. Бесіда.

(Розповідь керівника гуртка. Показ презентації «Українські орнаменти»).

Українська народна вишивка – унікальне явище духовно-матеріальної культури нашого народу. Упродовж тисячоліть у народній вишивці знаходили відображення думки і настрої людини, краса природи, людські вірування, оберегова символіка речей, позначених візерунком нитки й голки. Вишивання як вид мистецтва на Україні існує з незапам'ятних часів. У Київській Русі мистецтво художньої вишивки дуже високо цінувалося. Сестра Володимира Мономаха – Анна організувала в Києві, в Андріївському монастирі, школу, де молоді дівчата вчилися вишивати золотом і сріблом. На різних українських територіях вишивки зазнавали чималих змін у мотивах і барвах, однак при цьому не втратили оригінального власного українського стилю.

Якими різноманітними є сучасні вишивки: однотонні та різнобарвні, багаті та ніжні, вишиті квітами та геометричними візерунками. Та чи знаємо ми, що це за узори насправді, наскільки давніми є їхні основи, що вони означають та чому виглядають саме так.

Ми бачимо у вишивці різноманітні рослини - квіти, дерева, кущі, птахів, звірів, павучків, вужиків, зірочки, хрестики, крапочки, кривульки, ромбики, трикутники та інші зображення. Усе це - символіка, через яку розкривається ставлення українців до таких філософських понять, як Усесвіт, життя на Землі, народження, осмислення свого місця та поклонання.

За мотивами орнаменти вишиванок розділяють на чотири групи: геометричні, рослинні, зооморфні, антропоморфні. Розмаїті кольори українських народних вишивок:

Червоний – радість, життя, любов.

Чорний – охорона від зла, пошанування померлих.

Жовтий – місяць, зорі, врожай.

Блакитний – небо, сила, здоров'я.

Зелений – відродження, навколишній світ.

Коричневий – плідюча земля.

Нанесення на одяг орнаментів у давнину мало в першу чергу магічне значення. Орнаменти повинні були надати людині сили та вправності, захищати її від усякого зла та благословляти на щасливу долю.

«Дерево життя» – це квітка - березина, що тримає в собі материнську силу.

Калина – символ невмирущого роду, жіночої краси, здоров'я.

Дуб – символ краси та сили.

Мак – пам'ять народу, збереження роду, жіночої краси, молодості.

Виноград – символ сім'ї, родючості, заможності.

Лілея – оберіг від усього лихого, символ народження, розвитку, безперервності життя, дівочої чистоти.

Троянда (ружа) – кохання, милосердя, символ сонця.

Хміль – розвиток, молоде буяння, любов.

Чорнобривці – символ кохання.

Волошки – спокій.

Павич – сімейне щастя вірність, стабільність.

Зозуля – символ добра,

2. Повідомлення теми та мети заняття.

- Усі ці символи вважались певним оберегом для людини.
- А сьогодні на занятті ми будемо вишивати орнамент, в якому закодовано знак зодіаку. Знак зодіаку – це теж певний оберіг для кожної людини. А на наступних заняттях ми прикрасимо цією вишивкою шпильки.

3. Пояснення нового матеріалу.

Знаки зодіаку – дванадцять сегментів сфери, що ділять її по довготі. Інакше кажучи, знаки зодіаку це ділянки неба, розбиті на рівні 30 – градусні відрізки. Імена знакам зодіаку присвоюються в залежності від назви одного з 12 зодіакальних сузір'їв, по тому, в якому з них знаходиться в своєму річному русі Сонце. Знаки зодіаку є основним елементом астрології. Здавна вважається, що рух і положення Місяця, Сонця, планет та інших небесних об'єктів усередині знаків зодіаку впливає на долю людини і на все, що відбувається на Землі. Кожна людина на землі має свій знак зодіаку, який відповідає певному періоду місяців.

Овен: 21 березня - 20 квітня

Телець: 21 квітня - 21 травня

Близнюки: 22 травня - 22 червня

Рак: 23 червня - 23 липня

Лев: 24 липня - 23 серпня

Діва: 24 серпня - 23 вересня

Терези: 24 вересня - 23 жовтня

Скорпіон: 24 жовтня - 22 листопада

Стрілець: 23 листопада - 21 грудня

Козеріг: 22 грудня - 20 січня

Водолій: 21 січня - 19 лютого

Риби: 20 лютого - 20 березня

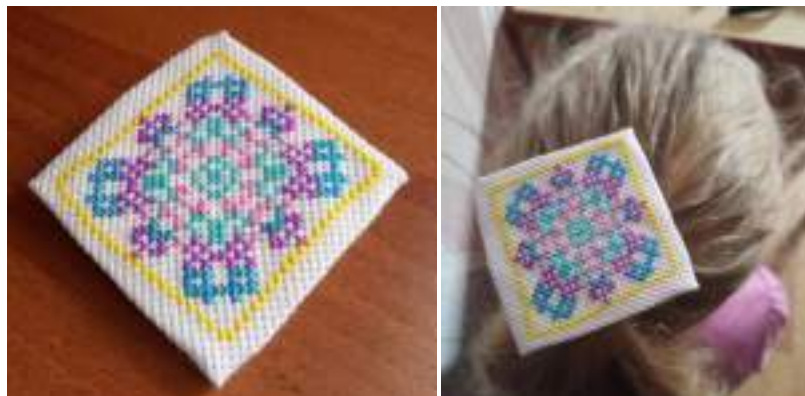
- Вишивка - це мистецтво, яке постійно розвивається. Зараз є можливість зашифрувати слова, назви міст, власне ім'я, дату народження у схему українського орнаменту. Кожна літера - це вишитий символ, який носить в собі інформацію і служить оберегом. Абетку та її тлумачення видав у своїй книзі Володимир Підгірняк, дослідник української писанки та вишивки. Шляхом аналізу народної творчості прикарпатського краю, він виявив певні закономірності в орнаментах, які наштотували його на виявлення в них закодованої інформації.
- Ось подивіться, яку абетку він склав і як можна закодувати слова, символи і навіть речення.

(Показ презентації «Закодовані слова та знаки зодіаку»).

4. Руханка «А ти готовий!» Демонстрація на ноутбучі.

5. Знайомство зі зразком виробу.

- Подивіться на шпильку, яку я виготовила власноруч. Який ви бачите орнамент?
- Що він вам нагадує?
- Які кольори я використовувала для вишивки?

6. Практичне заняття.

Повторення правил техніки безпеки при роботі з голкою та ножицями.

- Подивіться, будь ласка. У кожного з вас є канва, акрилові нитки, голка, ножиці та схема з зображення орнаменту, у якому зашифрований знак зодіаку. Орнамент, зазвичай, вишивається двома кольорами. Найчастіше в українських орнаментах вишивали червоними та чорними кольорами. Але ми з вами можемо пофантазувати і обрати ті кольори, які вам подобаються. Отже, вибираємо колір ниток і починаємо роботу. Вишивка орнаменту робиться в певній послідовності. На прикладі знаку зодіаку «Скорпіон» у вигляді українського орнаменту я поясню вам як ми будимо вишивати.

Інструкційна карта

Інструменти та матеріали:

- схеми для вишивки
- канва
- голка для вишивання
- ножиці
- акрилові нитки для вишивання різного кольору

№ п/п	Послідовність виконання роботи	Графічне зображення
	Зразок виробу	
1	Відступаємо від нижнього краю канви приблизно 2 см. Спочатку вишиваємо контур жовтим кольором.	

2	Вишиваємо за схемою, починаючи з низу, дотримуючись кольорів відповідно малюнку.	
3	Прасуємо виріб і гладимо праскою.	

У середині практичної роботи відпочиваємо, виконуємо вправу для очей по Аветісову.

III. Заключна частина.

1. Підведення підсумків заняття.

- Здобуті вами знання дуже корисні. Ви дізналися, що таке орнамент, його історію, види орнаментів. Зрозуміли, що ім'я, дату народження, день тижня, знак зодіаку та і просто будь-яке слово можна закодувати у орнаменті, а потім вишити цей орнамент і оздобити їм будь-яку річ.

2. Рефлексія.

Вправа «Обличчя».

Керівник гуртка роздає дітям схематичне зображення обличчя людини. Завдання дітей намалювати на обличчі ті емоції. Які характерні для них в даний момент часу.

3. Мотивація до створення нових робіт.

- Вдома ви можете створити власний орнамент. Закодувати в ньому ім'я, знак зодіаку або побажання. Вишити його, та подарувати матері, друзі, або близькій людині.

- Наше заняття закінчено, мені було приємно і комфортно з вами працювати.

Коваленко В. Л.

керівник гуртка «Бісероплетіння»

УКРАЇНСЬКА ВИШИВАНКА – ДИВО, У НІЙ НАРОДУ КОД, ЙОГО ДУША

Мета: Закріплювати знання дітей про Україну, познайомити з вишивкою як одним з видів українського декоративно-прикладного мистецтва, орнаментами вишиванок, елементами українського національного одягу.

Виховувати громадянські й патріотичні почуття: любов до Вітчизни, гордість за свій народ, повагу та шанобливе ставлення до традицій українського народу, до національного вбрання.

Вікова категорія: середній шкільний вік.

Обладнання: український жіночий вінок, пазли «Україна вишивана», абетка з зашифрованим українським алфавітом, медіа проєктор с презентацією «Закодована доля в українському орнаменті», малюнки зашифрованих імен в орнаментах, картки з елементами орнаментів.

Очікувані результати:

знатимуть:

- що вишивка – оберіг українців;
- деякі символи української вишивки та їх значення;
- що символізують кольори в орнаменті;

вмітимуть:

- пояснювати, кого називають українцями;
- розшифровувати коди деяких українських орнаментів;
- визначати що значать кольори у вишиванках.

Сценарний хід заходу

Керівник гуртка: Я рада вас привітати у нашій святковій залі. Сьогодні ви дізнаєтеся багато цікавого та нового, а про що – це буде таємниця. Я запрошую вас у коло.

(Діти становляться у коло, звучить музика).

Ранкова зустріч. Гра «Передай віночок».

Діти стають у коло. Під веселу українську мелодію передають віночок одне одному. Коли музика зупиняється, дитина, у чій руках опинився віночок, виходить на середину і танцює довільні рухи з віночком на голові. Решта дітей весело плескають у долоні.

Дівчина:

Вишиванка - поема життя,
Закодована вічність в узорах.
Її ніколи нема забуття:
Геній Роду не стерти на порох!
Ми первинні, як сонце й вода.
Колисала нас люля жар-птиці.
Україно, ти знов молода -
Невичерпна духовна криниця.
Ми збагнули віків таїну,
Усвідомили мудрість відкрити:
І Трипілля святу сивину,
І космічні набутки для світу.
В колі Розуму, Правди й Добра
Воскресатиме квітами вдячність.
Возвеличувати Рідне пора -
Заповідану предками святість!

Керівник гуртка: Чи здогадались ви, яка тема виховної години? (*Діти висловлюють припущення*). Сьогодні ми з вами відвідаємо чарівний світ українського орнаменту, таємничий та магічний. Познайомимося з традиційними орнаментами, дізнаємося де їх використовують і що вони символізують.

Дівчинка:

(*Розповідає легенду, діти слухають*).

Колись давним-давно серед мальовничої природи жили чоловік та жінка. Усе було б добре, та діток у них не було. Нарешті, через багато років у хаті з'явилося двоє дівчаток: одна білявенька з руським волоссячком, а друга - чорнявенька з волоссям чорним, як смола. Збігали роки. Виросли дівчата справжніми красунями, були серцем добрі, усім допомагали, батьків радували та шанували. Припали до вподоби двом юнакам за свою вроду, удачу і працьовитість. Ніщо не віщувало біди, але горе прийшло несподівано. Оселився серед цієї краси страшний Змій. Якось пролітав він над долиною, де дівчата вибілювали на сонці полотно, побачив їх і вирішив узяти у полон. Перетворившись на чудового метелика, він сів на травичку, а потім, перелітаючи з квітки на квітку, з кущика на кущик, усе далі й далі заманював дівчат. Опинилися сестри у непролазних хащах, де ані звір не проходить, ані пташка не пролітає. Метелика враз не стало. Усе почорніло, закрутилося, заревіло. Перед ними став страшний Змій. Схопив дівчат і поніс у своє царство. Плачуть дівчата, а він регоче, реве, жалю їм завдає. Бо не любить слуга злого духу, щоб щастя ходило між людьми, щоб добро панувало.

Плачуть дівчата і кидають по одній волосині чорного і руського волосся. Можливо, за цими волосинами їх знайдуть юнаки і вони повернуться додому. І сталося диво-дивне: добрий лісовий дух оживив їх і

перетворив на чорні й червоні ниточки. Прилетів Змій у своє царство, замкнув на важкі залізні замки полонянок і ліг відпочивати.

Тим часом юнаки дізналися, що дівчат украв змії і вирушили в дорогу їх рятувати та з неволі визволяти. Довго йшли вони полями, лісами. Раптом побачили у траві чорні та червоні ниточки. Здогадались вони, що це дівчата їм слід залишили. Почали змотувати вони нитки у клубочки та так і підійшли до Змієвого палацу.

Викликали Змія на бій. Він вилетів розлючений, страшний, з ніздрів вогонь палає. Не було у хлопців зброї, лише ниточки схрестили. І сталося диво: вони перетворились на міцні мечі, що відразу відрубали по дві голови. Розправилися відважні юнаки зі Змієм, упав палац — і лише купка попелу залишилася від нього. Визволили хлопці полонянок й віддали їм решту чорних і червоних ниток. Цими нитками хрестиками вишили дівчата чудо-сорочки. З вдячністю одягли їх юнаки. Ще кращими і сильнішими стали. А дівчата всім рідним теж повишивали сорочки. Бо на візерунках вишиванок були добрі обереги від усього злого, подаровані добрим лісовим духом дівчатам-полонянкам. Відтоді, кажуть старі люди, повелось вишивання. І де у хаті є вишиванки, там рід живе добре і щасливо.

Керівник гуртка: я хочу запросити вас пограти в гру «Україна вишивана». Вам треба розділитися на 2 команди, взяти пазли і скласти карту України. З давніх-давен вишивка вважається оберегом. Вона наділяє людину цілющою силою рідної землі, захищає від усього лихого. Окремі області нашої країни відмічені орнаментом, за співпаданням якого ви і зберете швидко карту.

Складання пазлів «Україна вишивана».

Керівник гуртка:

(Діти переглядають презентацію, розглядають зразки вишиванок та вишиті орнаменти).

Українська вишивка, як і українська пісня, є знаковими для нашої традиційної культури. Без любові до української пісні, без розуміння символіки української вишивки не станеш справжнім українцем. Не одне

століття український народ творив свою історію, культуру й мистецтво. Мова, пісня, вбрання стали самими характерними їхніми ознаками. Ідеали добра й краси, одвічне прагнення до прекрасного та високі естетичні принципи знайшли своє втілення й у рукотворному чуді наших майстринь – вишивці та зробили її невичерпною скарбницею української культури й однією з найяскравіших сторінок духовної спадщини українського етносу.

Зараз вишивка сприймається тільки як декоративний елемент, але для наших предків вона мала велике значення. Вони могли «читати» вишивку як книги, тому що кожен символ в орнаменті мав своє значення. Це були не просто кола, ромби, гілки і спіралі, ці фігури створювались десятки століть тому і трактувались як унікальні символи. Наші предки володіли магічним зв'язком зі світом природи: рослин, тварин, небесних світил. Символами сонця, землі, всесвіту, роду вони малювали свою долю, відтворювали їх на полотні, виписували таємничі древні знаки як заклинання, як обереги, як коди свого роду. Саме тому вони прикрашали свої вироби найпростішими орнаментами.

Сьогодні можна зашифрувати слова, назви міст, дату народження та власне ім'я у схему українського орнаменту, який нагадує QR-код. Кожна літера - це вишитий символ, кожен символ - це потужний оберіг. Абетку та її тлумачення видав у своїй книзі Володимир Підгірняк, дослідник української писанки та вишивки. Шляхом аналізу народної творчості прикарпатського краю, він виявив певні закономірності в орнаментах, які наштовхнули його на виявлення в них закодованої інформації.

- Подивіться у вас на столах лежить абетка з зашифрованим українським алфавітом, з цих узорів можна зашифрувати і вишите будь-яке слово, або речення. (Додаток 1).

Дослідники розповідають, що у давні часи процес вишивання можна було назвати ритуалом – за нього брались у визначені дні, з чистими світлими думками, закладаючи позитивну енергію у свою працю. Цікаво, що тоді жінки не копіювали чужі узорі, не відшивали їх з інших виробів чи схем. Їх роботи були індивідуальними. Жінка володіла «мовою» орнаментального письма, де через кольори, лінії, візерунки створювала абсолютно унікальну річ, закодовану на добру долю для себе, чи рідної людини. А от відшити чужий узор для сорочки, наприклад, означало взяти на себе чужу долю. Вишивання не було роботою чи наукою, швидше магією, вмінням передати своє світовідчуття, свою внутрішню енергію, закодувавши її на полотні. Дивовижно, що саме слово «вишивка» походить від «вишній», божественний і перекладається на грецьку як «космос».

Характерна ознака стародавньої вишивки - її лаконічна довершеність. Тут нема нічого зайвого, кожна деталь не випадкова. Узори вишивок - це особливі письмена. Не дарма на Гуцульщині серед вишивальниць заведено було говорити: «Я таку сорочку випишу». Тому зображення тварин, людей, зірок, рослин тощо, були «виписані» в

орнаментах. Сорочка складалася з шести чотирикутників різної величини, і якщо б виміряли їхнє співвідношення, то в ідеалі ми отримали б золоту пропорцію. Ці чотирикутники з'єднувалися між собою чорним бісером або нитками: аби жодна стороння енергія не могла крізь шви проникнути до людського тіла, бо хрест своєю енергією «розтинає», знищує негативну енергію, а чорний колір її поглинає. Низом, на грудях і на рукавах вишивалися священні коди сили: для маленьких діток вони кодувалися переважно у рослинних орнаментах, що символізували дерево життя, у зірочках-оберегах, у простих хвилястих лініях з точками, що символізували первинні сили природи – воду і вогонь».

Ці сакральні коди переносили ніжні жіночі руки на біле полотно. З давніх віків, з роду в рід і до сьогодні була відтворена і збережена священна сила роду, енергії природи і божественне начало. Тому так шанують українці вишиванку, одягають її, пишаються нею у всі часи.

Керівник гуртка: Марійка нам підготувала пісеньку про вишиванку.

(Звучить пісня «Вишиванка»).

Керівник гуртка: вишивка - особливий оберіг, який не лише захищає від усього лихого, а й нагадує про близьких людей, рідну домівку, куди людина обов'язково має повернутися після всіх пригод та небезпек. Для української дівчинки, жінки вишивання – це природне заняття. Якщо дівчина вишиває, це означає, що в неї все до ладу. Наші пращури вірили в те, що нитка передає силу, витривалість, захищає людину від хвороб.

Мистецтво вишивання передавалося від прабабусі до бабусі, від бабусі до матусі, від матусі до доньки. Колись існував навіть такий ритуал: збиралася вся родина, і бабуся бажала онучці стати гарною вишивальницею, легенько вколюючи голкою її долоньку.

- Чи вишивають в ваших родинах?

(Діти відповідають).

Керівник гуртка: Запрошую вас до логічної гри та творчих завдань.

Логічна гра «Полічи і дай відповідь»

1. В українській родині двоє братів. У кожного по дві сорочки-вишиванки. Скільки всього вишитих сорочок у хлопчиків? (чотири сорочки). Як ви здогадалися?

2. Дівчата - україночки готувалися до зустрічі гостей. Одна дівчинка збиралась привітати гостей віршиком. Друга дівчинка вивчила до свята українську пісеньку. А дві дівчинки збирались виконати для гостей танок з віночками. Скільки всього дівчаток візьмуть участь у прийомі гостей? (четверо дівчаток). Як ви здогадалися?

Дидактична гра «Яке наше вбрання?»

(Діти відповідають на питання).

– Українська сорочка яка? (вишита, тоненька, льняна, біла)

– Українські шаровари які? (широкі, червоні, просторі, великі, українські)

– Українська спідничка яка? (довга, яскрава, зручна, синя, пряма, вишита)

– Український пояс який? (широкий, міцний, довгий, ошатний)

- Українські чобітки які? (червоні, міцні, високі, невисокі, зручні)
- Український віночок який? (різнокольоровий, гарний, квітучий, барвистий).

Керівник гуртка: українська вишивка ввібрала в себе теплоту сонця і запах трави, шум гаїв і голубінь небес, всю розкіш землі і смуток чарівної пісні. Вона народилася не тільки, як витвір мистецтва, а й як наш оберіг. Дізнаємось, що означають кольори у вишивці.

Дівчина:

Білий - всім відомо, що цей колір означає невинність, непорочність, чистоту. Наші предки вважали, що вишиванки з декоративним білим кольором могли носити тільки молоді, незаміжні дівчата. Тому як біла вишивка вважалася символом невинності, а також берегла дівчат від нещастя та дурного погляду.

Червоний - найбільш поширений колір вишивки, наші предки говорили: "ця фарба наповнює позитивну життєву енергію". Червоний - символізує любов до людини, до життя, енергії сонця, радості. Тому дитячі та жіночі вишивки частіше всього прикрашають саме червоними нитками по білій або червоній тканині.

Хлопець:

Чорний - оскільки земля - головна годувальниця наших предків, вони чорний колір вишивки асоціювали саме з землею та її плодovitістю. Але не в усіх регіонах країни так вважають. Наприклад, в Поліссі, чорний є символом скорботи та смерті, а в Подолі та в Борщівській вишивці, навпаки. Чорна вишивка на одязі обіцяє власнику багатство та добробут.

Синій - поширений колір на українських вишиванках, тому наші предки вважали його потужним оберегом. Символ неба і води, визволення від недуг та душевного спокою. Вишивка синіми нитками найчастіше присутня на чоловічих вишиванках, а також на дитячих. Саме чоловіків, які часто потрапляли в небезпечні ситуації і дітей наші пращури намагалися захищати від хвороб і небезпек.

Дівчина:

Зелений - жіночий колір на українських вишиванках, асоціюється з молодістю, красою, безтурботністю і весною. Раніше вважали, що присутність зеленого кольору у вишивці рятує від природних стихій.

Золотий або жовтий - цей колір є символом меду і пшениці, благополуччя, достатку, багатства, і радості. Вишиванки з золотим і жовтим орнаментом допоможуть принести у життя матеріальний достаток.

Хлопець:

Багатобарвні орнаменти. Всі перераховані вище кольори вважаються традиційними для вишивки українського одягу та аксесуарів. Сьогодні натуральні барвники дозволяють створювати нитки численних кольорів: сіро-сині, світло і темно-коричневі, від світлих блакитних до глибоких темно-синіх, широку гаму зелених і червоних відтінків. Багатобарвні орнаменти у вишивці рушників і одягу зустрічаються у всіх областях

України. За допомогою різнокольорових ниток українські майстрині створюють чудові барвисті й унікальні орнаменти.

Керівник гуртка: діти, зверніть будь ласка, увагу, що орнаменти на вишивках різні: геометричні і рослинні. Як ви гадаєте, з чого складаються геометричні орнаменти? (з геометричних фігур: трикутники, хрестики, зубчасті, прямі та хвилясті лінії, квадрати, кружечки, прямокутники).

(Діти роздивляються картки з орнаментами, керівник гуртка пояснює)

Коло

Відомо, що найбільш давніми є прості геометричні орнаменти. Коло є одним з початкових. Як символ сонця воно походить з язичницької релігії, де означає божественну, життєдайну енергію. Коло це також безперервність буття і вічність. Загалом цей символ, що може зображуватися у багатьох варіаціях, має чи не найбільше різноманітних значень. Круг з крапкою всередині є центром світобудови, в українській символіці круг з точкою посередині – це також символ сонця. Круг як символ божественної чистоти для нас – це вінок нареченої. Коло як сонце з променями, що виходять на зовні, дарує силу та енергію. Водночас промені, які вишиті всередині – навпаки забирають енергію, таке коло може символізувати пустоту. «Чистий» символ кола нечасто можна зустріти саме у вишивці (більше на дерев'яних виробках чи у писанках), та він завжди присутній у поєднанні з іншими фігурами, як елемент складнішого візерунку. Круг можна розпізнати у Дереві життя, зокрема на весільних рушниках.

Квадрат

Ця фігура є однією з центральних в орнаментах багатьох культур. Вона символізує досконалість, гармонію, порядок. Перехрещений квадрат, який часто вишивають зокрема на чоловічих сорочках, означає «земне поле». Квадрат в українській традиції є одним з символів землі. Ідея цієї фігури – у розмежуванні простору, виділенні якоїсь частини (поля).

Духовно квадрат символізує матерію, як коло – символ досконалості – дух. Тобто, квадрат протилежний до кола. Квадрат – знак особливого числа 4, яке українці розуміли як символ першоелементів. Це чотири точки земної кулі: сторони світу; пори року; життєві цикли; частини доби. Квадрати на вишивках можна зустріти розташованими у ряд в стрічкових композиціях, також як частини складніших елементів.

Світове дерево

Його ще називають Деревом життя. Цей символ зустрічається у мистецтві тих народів, модель світобудови яких містить три складових: підземне царство, земний світ і небесне царство. Дерево зображає: корінням – минуле, стовбуром – сучасне, кроною – майбутнє. В українській вишивці цей символ можна впізнати не лише у розгалуженому дереві (яке є як симетричним так і асиметричним), а й у колоску, снопі, гілці, навіть виноградній лозі. У ньому водночас закладено істину єднання трьох світів та образ роду, продовження життя. Зустрічаються складніші композиції, де мотив дерева замінює жіночий образ. Жінка з піднятими руками – це Велика Богиня або Праматір, яка є втіленням самого життя. Узори зі Світовим деревом найбільше пасували великим вишитим рушникам. Розмірами у 3-4 метри, вони прикрашали оселі і храми. Найбільш поширеними були у Центральній Україні.

Ромб

Ромб є архаїчним знаком. Його пов'язують з плодючістю людини і землі. Основою розшифрування значення символу є чоловіче та жіноче начало. Він складається з двох трикутників. Та найцікавіше те, що в проукраїнському розумінні три кути ромба тримає жінка (як три кути оселі), а лише четвертий – чоловік, який завершує цілісність. Ромб з крапкою посередині є символом засіяного поля, яке мало надзвичайно велике значення для наших предків, означало достаток і добробут. Ромб, або як його ще називають, Трипільський квадрат – це також образ борони – інструмента, що готує землю до засіву. Крім простого ромба на українській вишивці дуже часто зустрічається ромб з гачками (вусиками). Цей знак називають «жаба» і символізує він плодючість. Адже ця тварина у давніх віруваннях пов'язувалась з небесною вологою, яка дає життя. Ромбоподібні узори вишивали на весільних рушниках та на весільному одязі молодої. Одяг з вишитими ромбами молода жінка, завагітнівши, мала носити аж до народження дитини. Адже цей символ слугував сильним оберегом.

Трикутник

У давніх віруваннях це символ вузької брами, що веде до вічного життя. Символ єдності трьох світів: земного або явного, підземного або невидимого, небесного або духовного. Це три стихії - вода, вогонь та повітря. Три рівні буття, тривимірність світу, Свята Трійця у пізній християнській релігії. Символ трикутника здавна асоціюється зі стихією

Вогню. Деякі дослідники вважають сучасною варіацією трикутника знак тризуб.

Трикутники, що доторкаються вершинами один до одного, нагадують «пісочний годинник» і символізують Світ та Антисвіт. А місце їх дотику є своєрідним місцем переходу з одного світу до іншого. Інколи між трикутниками зображають лінію, що зветься «Кільцем Великого Світіння», яка символізує дзеркало, де один світ віддзеркалюється в іншому і навпаки. Такий символ часто прикрашає вишиті рушники Середньої Наддніпряниці та Слобожанщини.

Шеврони

На старовинних українських вишивках ми бачимо подібні до трикутника фігури – шеврони – це ті самі трикутники, які не мають основи (незамкнуті). Ті з них, які зображені вершиною вниз, означають жіночу, або матеріальну сутність, вершиною вгору – чоловічу, духовну. Шеврони з направленою вниз вершиною порівнюють з жіночим лоном, вмістилищем, у якому зароджується і виношується нове життя.

Лінійний орнамент з шевронів виглядає як зубчастий узор, ламана стрічка з ритмічним чергуванням. Шеврон з точкою перетину ліній вгорі вважається одним з найдавніших орнаментальних знаків, що зустрічався ще у малюнках палеоліту і означав гору або землю. Давні зразки вишитих рушників з символами шевронів були знайдені зокрема на Чернігівщині.

Спіраль

Хвилясті лінії, сигми, зигзаги пов'язують з водою. Дослідники давньої символіки відзначають, що малюнок вертикально розташованих паралельних зигзагів позначав дощ, що падає зверху, а горизонтальні зигзагоподібні або прямі лінії могли символізувати небесну вологу. Фігура спіралі також означала плинність часу та циклічний рух сонячного диска. У спіралі наші предки бачили схематичне зображення еволюції Всесвіту, його безкінечності. Навіть структура людського ДНК подібна до схеми цього орнаменту: адже у кожній клітині безперервно відбувається плин енергій життя.

На давніх зразках зустрічався символ так званої трипільської спіралі – у вигляді кола чи півкола, що поступово збільшується у діаметрі.

Хрест

Хрест (зокрема різні його модифікації) – один з найпоширеніших знаків у світовій культурі загалом. Він багатогранний і невичерпний та, на відміну від кола і квадрата, символізує ідею центричності, а не розмежування простору. Цікаво, що прямий хрест – це символ Сонця, Творця, чоловічого начала. Косий хрест – уособлення жіночого начала, Місяця. Накладання цих двох фігур дає подвійний хрест, або 8-променеву зірку – символ об'єднання двох начал. Відомо, що ще у дохристиянські часи хрест служив оберегом від злих духів. Перехрещення двох ліній символізувало зустріч Земного з Небесним. Хрест означає також гармонію

чотирьох стихій: вогню, води, землі і повітря. Хрест у колі – астрологічний символ Землі.

Сварга

Відомий під назвою свастика – це той самий хрест, але у русі. Символ сонячного культу, в магічну силу якого вірили усі древні народи. В давніх українців він асоціювався з силою домашнього вогнища, родинним щастям. Сварга може бути ліво - та правосторонньою. Лише остання означає рух за сонцем. Сварга, повернута проти годинникової стрілки, вважалася символом оберегового духовного полум'я, а за годинниковою стрілкою – символом родинного вогнища. Досить частим в українській вишивці (особливо на Правобережжі) є мотив так званої повної сварги (накладання лівобережної свастики на правобережну). В народі його ще називають круторіжки. Це символ гармонії, створений двома потоками, врівноваженими між собою. В українській вишивці він відомий ще як «колядник», знак єднання з мудрістю предків. Сварга – давній, енергетично дуже сильний знак.

Ключі

Вишивальниці різних регіонів України називають цей символ по-різному: на Поділлі кажуть «гесики», на Наддніпрянщині «ключі», в інших місцях «вужі», «s-мотиви». За формою цей знак – половина свастики, візуально – половина вісімки (8). Тому йому приписують трактування як «шлях до досконалості». Символ S – хвиляста лінія. Це знак земних «важких» вод (відмінних від небесних), материнської вологи Землі. Знак води, яка дає життя урожаю. Одяг з «ключовими» символами здатен оберігати енергетику людини від негативних впливів.

Дослідники кажуть, що у давнину для нашого народу символ сигма означав змію, яка асоціюється з водою. Змій як охоронець підземного світу символізував чоловічу сутність, родючість і запліднення. Він являвся в образі блискавки на дощовому небі. Край подолу жіночих сорочок вишивали рядами сигм, що своєю силою оберігали материнську сутність.

Повна рожка

Рожечка, або восьмипроменева зірка утворюється накладанням прямого хреста (символ чоловічого начала, Сонця) і косоного хреста (символ жіночого начала, Місяця). Поєднання цих двох сутностей закономірно дає життя усьому. Повну рожку називають також Зіркою Матері. Саме такий символ ми часто бачимо на іконах Богородиці. Восьмикутна зірка – один з найпопулярніших геометричних мотивів в українській вишивці. 8 – не випадкове число. Біофізики кажуть, що саме така зірка – октаедрон – зображає модель побудови енергетичного поля довкола будь-якого живого організму. Людська зигота після поділу має саме 8 клітин, 8 енергетичних потоків, які надалі формують фізичну і духовну основу ембріона.

Кривий танець

Знак, який ще називають безконечником і меандром. Остання назва грецька і походить від місцевої ріки Меандр. Та вченими доведено використання цього символу на території України ще 20 тис. років тому. В

давній українській символіці його більш м'які вигини асоціюють з водою, гармонійним плином життя. Він утворює «вічний» безкінечний орнамент, який тягнеться, наче нитка долі, але завжди повертається до Першоджерела. Він зображає життєвий шлях і водночас є символом вічного буття. Називаючи такий орнамент кривим танком, його пов'язують з обрядовим танцем, який українські дівчата традиційно виконували навесні, заряджаючи своїми рухами землю. Найчастіше символ безконечника можна зустріти на вишивках Гуцульщини, Волині, Київщини, Кубані та Полтавщини. Меандрові візерунки часто прикрашали саме чоловічі сорочки, символізуючи на них силу і життєву енергію.

- Я запрошую вас пограти в творчу гру.

Творча гра «Склади віршик»

(Діти добирають потрібні слова і складають тематичні віршовані рядки).

Одягну український віночок –
Затанцюю веселий ... (таночок).
Гарні хлопці стоять біля ганку,
А на них сорочки – ... (вишиванки).
Я танцюю гопак залюбки,
Адже в мене зручні ... (чобітки).
Вишиванку везу на гостинець:
Пам'ятайте, що я – ... (українець)!

Керівник гуртка: Ми закінчили з вами нашу екскурсію у світ українського орнаменту.

Що ви дізналися сьогодні нового?

Що найбільш вас вразило від почутого?

Чи хотілося б вам вишити щось? Що саме і чому?

А як ви ставитесь до вишиванки?

Вправа «Склади слово - Україна»

- У нас є картки з зашифрованими літерами в орнаменті, такі як ви бачили в абетці. Давайте викладемо на нашій дошці слово Україна у вигляді орнаменту. Мені потрібно 7 бажуючих.

(Діти виходять і викладають на дошці слово Україна з зашифрованих літер)

Ми зазирали з вами у минуле нашого українського народу, все це наша родовідна пам'ять, наша історія, наше коріння. І де б ми не жили з вами, треба завжди пишатися нашою культурою та традиціями. То ж нехай у вашому житті буде побільше речей з вишитими українськими орнаментами, хай вони захищають та оберігають вас, дарують любов, щасливе життя та мир.

Савіна Н.Ю.
керівник гуртка «Художня вишивка»

УКРАЇНСЬКА ВИШИВКА І СУЧАСНІСТЬ

Мета: поглибити і розширити знання дітей про історію української вишивки, багатство її кольорів, різноманітність орнаментів, їхніх видів і форм; дати уявлення про використання української вишивки у сучасному світі; розвивати творчі здібності учнів; виховувати шанобливе ставлення до національних традицій, почуття належності до українського народу.

Вікова категорія: діти середнього шкільного віку з порушенням зору.

Обладнання: презентація «Символіка в українській вишивці», кольорові аркуші, рушники.

Очікувані результати

знатимуть:

- історію української вишиванки;
- деякі символи української вишивки та їх значення;
- що символізують кольори в орнаменті;

вмітимуть:

- розшифровувати коди деяких українських орнаментів;
- визначати що значать кольори у вишиванках.

Сценарний хід виховної години:

Дівчина 1 : Вічна пісня барв і кольорів,
Неповторна музика натхнення,
Шепіт трав і шелест яворів
І дзвінки турботи сьогодення.
Дух народу в колір заплете,
Проросте і піснею, і цвітом,
І над світом, гляньте, і над світом
Українська вишивка цвіте

Керівник гуртка: Доброго дня! Сьогодні ми зібралися з вами на виховну годину під назвою «Українська вишивка та сучасність».

Я розповім вам про історію української вишивки, ви дізнаєтесь про символи в українській вишивці, про значення кольору в українському орнаменті, про традиційні та сучасні види вишивок. А також про закодовані символи в українському орнаменті.

Прості орнаменти, народні, тягучі, як пісні степів. Все актуально і сьогодні, хоча й прийшли з далеких днів.

Українська народна вишивка – унікальне явище духовно-матеріальної культури нашого народу. Упродовж тисячоліть у народній вишивці знаходили відображення думки і настрої людини, краса природи, людські вірування, оберегова символіка речей, позначених візерунком

нитки й голки. Вишивання як вид мистецтва на Україні існує з незапам'ятних часів. У Київській Русі мистецтво художньої вишивки дуже високо цінувалося. Сестра Володимира Мономаха – Анна організувала в Києві, в Андріївському монастирі школу, де молоді дівчата вчилися вишивати золотом і сріблом. На різних українських територіях вишивки зазнавали чималих змін у мотивах і барвах, однак при цьому не втратили оригінального українського стилю.

Дівчина 2: Червоно-чорні всі узорі,
мережив ряд на полотні.
Традицій пласт, легенди роду,
духовний символ, оберіг,
Калини куц, дівочу вроду,
на полотні все хтось зберіг.
На полотно лягли малюнки:
І рожі, й квіти і листки.
У хрестик шиті візерунки
Із кольорів сімох нитки.

Керівник гуртка: Орнаментальні мотиви українських вишивок сягають своїм корінням у місцеву флору та фауну. У давнину основні орнаментальні мотиви відображали елементи символіки різних стародавніх культур. За мотивами орнаменти вишиванок розділяють на чотири групи: геометричні, рослинні, зооморфні, антропоморфні.

Розмаїті кольори українських народних вишивок, але переважають у них два кольори – червоний та чорний. Синонімом першого є любов, а другого – журба. Радість і смуток – ці почуття в житті органічно пов'язані.

«Переплелись, як мамине шиття, мої сумні і радісні дороги» – співається в відомій нам усім пісні.

(Дівчата показують кольорові аркуші паперу та по черзі розповідають).

Що означає кожний колір в українській вишивці:

Червоний – радість, життя, любов.

Чорний – охорона від зла, пошанування померлих.

Жовтий – місяць, зорі, врожай.

Блакитний – небо, сила, здоров'я.

Зелений – відродження, навколишній світ.

Коричневий – плодюча земля.

Керівник гуртка: Нанесення на одяг орнаментів у давнину мало в першу чергу магічне значення. Орнаменти, маючи певне символічне значення, повинні були надати сили і вправності.

«Дерево життя» – це квітка - берегиня, що тримає в собі материнську силу.

Калина – символ невмирущого роду, жіночої краси, здоров'я.

Дуб – символ краси та сили.

Мак – пам'ять народу, збереження роду, жіночої краси, молодості.

Виноград – символ родини, родючості, заможності.

Лілея – оберіг від усього лихого, символ народження, розвитку, безперервності життя, дівочої чистоти.

Троянда (ружа) – символ кохання, милосердя, сонця

Хміль – розвиток, молоде буяння, любов.

Чорнобривці – символ кохання.

Волошки – спокій.

Павич – сімейне щастя вірність, стабільність.

Зозуля – символ добра.

Сокіл, голуб, півень – кохання, шлюбна пара.

Дівчина 3: Моя бабуся гарно вишиває:

Цвінуть на полотні троянди й виноград.

Розмай калиновий там грає,

І дивні птахи клекотять.

Навіть з'єдналось чорне і червоне.

Мого краю гордість і краса.

Душа народу – малинові дзвони.

Його веселка і його краса.

(Дівчатка держать рушники, демонструють усім їх красу)

Керівник гуртка: Хліб і рушник - одвічні людські символи. Хліб-сіль на вишитому рушникові - то висока ознака гостинності українського народу. Видовжені прямокутники рушників формою нагадують поля, дороги. Засіяні зерном орнаментів, вони певною мірою є символом долі, життєвої стежки. Вишитий рушник стає першою сходинкою до щастя молодих, ним зустрічають гостей і прикрашають оселі, проводжають у далеку дорогу. З давніх-давен це незмінний елемент побуту українського народу, він оспіваний у піснях, думах, баладах.

Вишивати сьогодні модно. Витончене рукоділля, яке споконвіку вважалося елітарним захопленням, зараз стає популярним. Особливий колорит набувають роботи, зроблені власними руками в техніках, що володіють історичним родоводом – гладь, хрест, мережка. Бісер, стрічки, нитки – все, що потрібно, аби зануритися в світ витонченого рукоділля на сучасному етапі.

Дівчина 1: Одягнімо, друже, вишиванки -
Наш чарівний український стрій.
Не для когось, не для забаганки,
А для себе, вірний друже мій.
Одягнімо вишиванки, друже,
Як одвічний предків талісман.
Хай не буде серед нас байдужих
І один в нас буде отаман.

Дівчина 2: Одягнімо в свята і неділі,
В будень, за потреби, одягнім.
І відчуємо - вороги безсилі
Зруйнувати український дім.
Одягнімо вишиванки, друже,

Хай побачить українців світ –
Молодих, відважних, дужих,
У єднанні на сто тисяч літ.

Керівник гуртка: Вишиванка – символ здоров'я, краси, щасливої долі, родової пам'яті, порядності, чесності, любові, святковості. Наші пращури вважали, що сорочка має чарівну силу, захищає від ворогів. Вона була, є і буде оберегом для кожного з нас, адже в ній – тепло рук рідної нам людини, в її орнаменті не просто хрестики, а символи, що оберігають нас, в ній – сила, тепло, життя. Про вишиту сорочку можна говорити багато. Зараз у нас відроджується традиція – одягати на свято вишивану сорочку, і не лише на свято. Що це – мода? Але, мода змінюється, а оберег - він залишається навіки.

(Дітям демонструються вишиванки жіночі і чоловічі)

Керівник гуртка: Вишивка - це мистецтво, яке постійно розвивається. Зараз є можливість зашифрувати слова, назви міст та власне ім'я у схему українського орнаменту. Кожна літера - це вишитий символ, кожен символ - це потужний оберег. Абетку та її тлумачення видав у своїй книзі Володимир Підгірняк, дослідник української писанки та вишивки. Шляхом аналізу народної творчості прикарпатського краю, він виявив певні закономірності в орнаментах, які наштовхнули його на виявлення в них закодованої інформації.

Дівчина 3: Ми, українці, нація прадавня,
На цій Землі - багато тисяч літ.
Культурою й традиціями славна,
І багатющий в нас духовний світ.

Керівник гуртка: Наше завдання – не розгубити мистецтво вишивання, не забути власної національної культури та передати це живе іскристе диво наступним поколінням.

Література

1. Біляшівський М. Дещо про українську орнаментику // Сяйво, 1913. № 3.
2. Біляшівський М. Про український орнамент // Зап. Укр. наук. тов-ва в Києві. К., 1909. Кн. 3.
3. Кара-Васильєва Т. Історія української вишивки / Т. Кара-Васильєва. — К. : Мистецтво, 2008. — 464 с.
4. Коновалова О.В. Антропоморфні мотиви української народної орнаментики: [монографія] / О.В. Коновалова. - К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. – 156 с.
5. Клуний Я., Клуний Г. Альбом українських узорів: гладь, вирізування, мережка. - Київ, 1915. - 48 с.
6. Мачача Т. С. Технології: Українська народна вишивка. 10–11 кл. Профільний рівень: науково-методичний посібник / Мачача Т. С. // – К. : 2017.– 135 с.
7. Маркаде В. Українське мистецтво ХХ століття і Західна Європа / В. Маркаде // Всесвіт, – 1990. - № 7. – С. 169.
8. Мойсеєнко В. Хрест із півмісяцем - вічні символи / В. Мойсеєнко. - К. : Оранта, 2006. - 128 с.
9. Найден О.С. Таємничий світ орнаменту / О.С. Найден // Народне мистецтво. - 2006. - № 1–2. - С. 74.
10. Ольшанська І. Символіка орнаменту в українській народній вишивці. Українська народна творчість у поняттях міжнародної термінології / І. Ольшанська, О. Гураль-Стасенко, В. Стасенко. - К.: Музей Івана Гончара; Родовід, 1995. - 328 с.
11. Павлуцький Г. Історія українського орнаменту. К., 1927.
12. Українська вишивка: Альбом / Автор тексту та упорядник Клара Васильєва Т. В. – К.: Мистецтво, 1993. – 264 с.
13. Чумарна М. Вишивання долі: символіка і техніки шитва. Львів: Априорі, 2009. – 88с

Підписано до друку 13.05.2020 р.
Формат 60x84 1/16. Ум. др. арк. 6,5.
Наклад 50 прим. Зам. № 1693.

Видавництво Б. І. Маторіна
84116, м. Слов'янськ, вул. Г. Батюка, 19.
Тел.: +38 050 518 88 99. E-mail: matorinb@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК №3141, видане Державним комітетом телебачення та радіомовлення України від 24.03.2008 р.
